

תורה אור המבואר

מאמרים
על פרשיות התורה ומועדי השנה

מלוקטים מספרי
תורה אור ולקוטי תורה

ד"ה קחו מאיתכם תרומה לה'
מעלת עבודת האתכפיא

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וציורים

פרשת ויקהל

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבעה לבריאה

©
כל הזכויות שמורות
למערכת ליקוטי תורה המבואר

הרב לוי געלב

עורך ראשי

הרב משה גורארי' - הרב חיים זקס
הרב משה לינק - הרב משה מרינובסקי
עורכים

בשורה טובה

לשמוע ולהוריד אלפי שיעורים בחסידות, בתניא, דרך מצותיך,
לקוט"ת ותו"א ועוד, באודיו או בכתב
נא לבקר באתר החדש והמפואר אוצר החסידות
otzerhachassidus.com

לקבל הגליונות באימייל או להקדיש הגליונות הבאים
718-650-6295 (+1)
LikuteiTorah@otzerhachassidus.com

לפרטים אודות מוקדי ההפצה בארה"ק וכן להשתתף בהוצאת ההפצה בארה"ק
050-4109309
L109309@gmail.com

י"ל ע"י

הרב לוי געלב
310-938-4016 (+1)
info@maamaronline.com

מכון לעבדך באמת
בארה"ב 718-650-6295 (+1)
בארה"ק 050-4109309
info@otzerhachassidus.com

The Ma'amarim of LIKKUTEI TORAH and TORAH OR are copyright by the Kehot Publication Society, a division of Merkos L'inyonei Chinuch Inc. and are reprinted here with permission.

י"ל בסיוע תכנית לב לדעת ותשוח"ח להם

פתח דבר

בעזה"י

בשבח והודיה לה', מוגש בזה לפני ציבור הלומדים, מאמר "ד"ה קחו מאתכם תרומה לה'" בסדרת "תורה אור המבואר", שהוא פירוש וביאור על מאמרי חסידות דפרשיות השבוע ומועדי השנה, מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה לרבינו הזקן נבג"מ זצוקללה"ה. ומטרתו להקל בלימוד ה'חסידישע פרשה' בכל שבוע.

הביאור מבוסס על המאמרים המיוסדים על דרוש זה וכן על עוד 'הנחות' מאותו הדרוש (כגון: מספר מאמרי אדמו"ר הזקן, תורת חיים, מאמרי אדמו"ר האמצעי, אור התורה וכו'). כמו כן נכתבו "ביאורי מושגים" - הסברה רחבה של מושגים יסודיים בחסידות, המופיעים במאמר.

גם ביאורי המושגים מיוסדים על מקומות אחרים בדא"ח אשר שם מבואר הענין באריכות וביאור יותר (כידוע ש'דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר').

כפי שנראה לעין הקורא, נשתפרו הקונטרסים בתוספת מרובה על העיקר ממה שהיו, בעריכת המאמרים ע"י צוות משפיעים שיחי', עימוד ועיצוב חדש, וגם הגהה יסודי שיהיה נקי ומנופה מכל טעותי הדפוס, ועוד הרבה תיקונים אשר כל הרואה יאמר ברקאי.

לבקשת רבים, ניתן לקבל הקונטרסים מדי שבוע בשבוע באימייל, לקבלו נא לשלוח אימייל לכתובת: subscription@otzerhachassidus.com, וכן אפשר להוריד את הקונטרס, וכמו כן גם הקונטרסים האחרים שי"ל על ידינו בכתובת: otzerhachassidus.com.

כבר אמר דוד המלך ע"ה "שגיאות מי יבין", יתכן כי נפלו אי הבנות בעניינים המבוארים או טעותי הדפוס וכדומה. על כן שטוחה בקשתנו בפני ציבור המעיינים בקונטרס - לשלוח את הערותיהם ונתקנם בבוא העת אי"ה.

כתובת למשלוח הערות: likuteitorah@otzerhachassidus.com

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאתי תצא" (ישעיה נא, ד), במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

כ"ב אדר - ה'תשע"ז

בברכת שבתא טבא

לוי געלב

מכון לעבדך באמת

ד"ה

קחו מאיתכם

תרומה לה' וגו'

מעלת עבודת האתכפיא

תוכן המאמר

פרק א

ב' סוגי תרומה ז

פרק ב

אור הממלא ואור הסוכב ז

פרק ג

'ארוממך אלקי המלך' - המשכת אור הסוכב בגילוי יב

פרק ד

עבודת ה'אתהפכא' בספירת העומר מז

פרק ה

הקדמת 'אתכפיא' לפני ה'אתהפכא' - מצה לפני ספירת העומר יז

פרק ו

מעלת 'אתכפיא' על 'אתהפכא' כ

פרק ז

ע"י עבודת הביטול וה'אתכפיא' - 'אין לו הפסק' כב

פרק ח

'תרומת ה' - המשכת אור ה'ממלא' כו

ב"ה. תו"א פ ויקהל, ד"ה קחו מאתכם תרומה לה' [פח, ד – ז, ב]

פרשה ויקהל

קחו מאתכם תרומה להוי' כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי"ה. ולהבין פח ד ענין ב' תרומות אלו, אחת להוי"ה, והב' תרומת הוי"ה. הנה תרומה לשון רוממות, ארוממך אלקי המלך כו', וגם תרומה לשון הפרשה, להפריש תרומה.

ולחבין ענין הרוממות הוא, כי הנה נודע שיש ב' בחינות בהשתלשלות, ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, שבחינת ממלא כל עלמין הוא

פרק א

ב' סוגי תרומה

בפסוק "ארוממך אלקי המלך" (כפי שיבאר להלן באריכות).

וגם תרומה לשון הפְּרָשָׁה – להפריש תרומה.

[וע"פ זה יבאר בהמשך המאמר מהו ענין ב' התרומות: 'תרומה לה' היא 'תרומה לשון רוממות', ו'תרומת ה' היא 'תרומה לשון הפרשה'.]

פרק ב

אור הממלא ואור הסובב

[ויתחיל לבאר ענינה של 'תרומה לשון רוממות':]

ולחבין ענין הרוממות הוא:

כי הנה, נודע שיש ב' בחינות בהשתלשלות – 'ממלא כל עלמין', ו'סובב כל עלמין'.⁴

"קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַהּוִי כֹל נָדִיב לִבּוֹ יְבִיֵּאֶה אֶת תְּרוּמַת הוִי"ה"².

ולחבין ענין ב' תרומות אלו: אחת – "להוי"ה", והב' – "תרומת הוי"ה".

משינוי הלשונות בפסוק, שפעם נאמר 'תרומה לה' ופעם נאמר 'תרומת ה' משמע שיש ב' סוגי תרומה, וצריך להבין ענינם של ב' סוגי תרומה אלו.

הנה, תרומה לשון רוממות.

"וכמ"ש בזהר (ח"ב קמז, א): מאי תרומה? ארמותא [הרמה] (תקס"ח).

"ארוממך אלקי המלך כו"³.

ענין ה'רוממות' שבתרומה, הוא ע"ד האמור

1. הביאור של דרוש זה מיוסד בעיקר על:

הנחת אדה"א בסה"מ תקס"ח ע' קכה ואילך, וקיצורי הצ"צ להנחה זו (נדרסו באוה"ת ח"ז ע' ב'תת).

ה'ביאור' של המאמר שנדרס בהוספות לתו"א (קיג, א ואילך).

הגהות הצ"צ על המאמר ועל הביאור שנדרס באוה"ת

ח"ו ע' ב'קנב ואילך.

הנחה ממאמר של אדמו"ר מהר"ש המיוסד על מאמר זה (סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תריא ואילך).

2. שמות לה, ה.

3. תהלים קמה, א.

4. זהר חלק ג רכה, א: 'דאיהו ית' ממלא... וסובב כל עלמין'.

כמשל הנשמה שמחיה את הגוף ומתלבשת בו להחיות בבחינת התחלקות מחשבה ודיבור ומעשה והתלבשות המוחין בראש כו', וכן בכל אבר חיות פרטי⁴.

נקודת החילוק ביניהם:

ואילו אור הסובב הוא האור הנמשך ממנו ית' באופן בלתי מוגבל בלי להתחשב עם המקום בו הוא מאיר, ולכן אינו 'נרגש' ואינו 'גלוי' במקום שבו הוא מאיר, כפי שהולך ומבאר בפרטיות יותר:

שבחינת 'ממלא כל עלמין' הוא כמשל הנשמה שמחיה את הגוף ומתלבשת בו להחיות בבחינת התחלקות מחשבה ודיבור ומעשה, והתלבשות המוחין בראש כו', וכן בכל אבר חיות פרטי⁴. האופן שבו הנפש מחי' את הגוף הוא משל ל'אור הממלא כל עלמין'.

אור הממלא הוא אור הנמשך ממנו ית' ע"מ להתלבש באופן פנימי⁵ ולהתגלות במקום בו הוא מאיר, ולכן הוא נמשך באופן מצומצם ובהתאם למקום בו הוא מאיר (ע"ד רב הלומד עם תלמידים, שכיון שהרצון והכוונה של הרב הוא שהשכל יתלבש בפנימיות בכלי התלמידים, לכן לתלמיד שכלי השכל שלו קטנים ומצומצמים הרב משפיע שכל מצומצם ואילו לתלמיד במעלה ומדריגה נעלית, הרב משפיע שכל נעלה יותר).

הנהות צמח צדק

א. שהחיות מתלבש בכל אבר לפי מזנו ותכונתו. דהיינו שכללות גילוי חיות הנשמה היא במוחין, ומשם נמשך הארה לכל כלי ואבר כפי בחינתו. בעין נמשך ומתלבש כח הראיה. ובאוזן נמשך ומתלבש כח השמיעה. וכח המעשה נמשך ומתלבש בידים עד כח החילוק שנמשך ומתלבש ברגלים. נמצא, האור והחיות מאיר ומתלבש בכל כלי לפי בחינתו ומהותו. ועל כן במוחין מאיר הארה וחיות יותר גדול מפני שהכלי מזוכך ונעלה יותר. ע"כ יכול לקבל הארה יותר גדולה והיא גילוי השכל והמחשבה. משא"כ בידים אין הכלי יכול לקבל כחי' גילוי זה לכן אין נמשך ומתלבש בהם רק גילוי כח המעשה. ואעפ"כ יש בהם הארה יותר גדולה מכח הנמשך ומלוכש ברגלים שאין בהם רק כח החילוק. משא"כ ביד יכול לעשות כל מלאכת מחשבת ולכתוב דברי חכמה. הרי שהשכל אע"פ שאינו מלוכש בגילוי ביד נמשך הוא ומתגלה ע"י אמצעות כח המעשה שבידים. משא"כ בכח החילוק שברגל אין שייך בו המשכה זו. ואעפ"כ בבחי' אחרת יש מעלה ברגל שנושא את הראש. וזהו משום דקנעין סופן בתחלתן ויש כחי' בהסוף מבחי' תחלתן. אך מ"מ נקרא הרגל סוף ולא כן היד. והיינו שביד יש גילוי החיות יותר מברגל כג"ל ממשל כתיבת השכל ע"י הידים דייקא. וב"ז מפני שהחיות נמשך ומתלבש בכל אבר לפי ערכו ותכונתו. ומה יובן הנמשל בענין סדר השתלשלות והמשכת החיות מאוא"ס ב"ה הנמשך בתוך כל עלמין. בכל עולם ובכל נברא לפום שיעורא דיליה, כפי אשר יוכל שאת. וכללות חיות זה נקראה בזהר הקדוש 'ממלא כל עלמין'. שבגן עדן העליון מדור הצדיקים הגדולים מאיר בגילוי יותר, והוא כמשל השכל המתגלה במוחין שבראש. ואח"כ בעולם המלאכים שעיקר מהותם באהבה ויראה טבעיים ואין להם השגה כמו נשמות הצדיקים הגדולים, וזה כמשל החיות הנמשך ומלוכש בידים. 'חסד דרועא ימינא' כחי' אהבה. מחנה מיכאל. ו'נבורה דרועא שמאלא' היא כחי' יראה מחנה גבריאל. ואעפ"כ יש להם השגה ג"כ כמו שהשכל נמשך על ידי הידים. וגם כמו שהשכל נמשך ומתלבש במדות שכלב שהוא גילוי פנימי יותר מבידים כי הידים הם חיצוניות המדות. וכך יש מלאכים מבחי' פנימיות מיכאל וגבריאל אש ומים שהם מדות שכלב. ויש מבחי' חיצוניות דרועא ימינא דהיינו לחיות שהשפעה למטה מכלכל חיים כחסד כו'. וכן יורד עוד החיות בבחי' עשייה בכל עולם לפי ערכו.

ולכן, כדי שההשפעה תתקבל ע"י המקבל באופן כזה (של התלבשות פנימית), על המשפיע להתאים את ההשפעה לפי ערכו של המקבל, כדי שהמקבל אכן יקבל השפעה ה'ראויה' ומתאימה לו.

5. 'התלבשות פנימית' קאי על השפעה שאינה רק 'נמצאת' בפועל ממש ב'כלי' שבתוכו היא משפיעה, אלא היא מתאחדת עם ה'כלי', מאחר שמצד עצמו הוא כלי ראוי לקבל השפעה זו.

ובך כתיב אתה עשית את השמים ושמי השמים כו' הימים וכל אשר בהם פט א
ואתה מחיה את כולם, שהחיות ההוא מבחינת ואתה מחיה את כולם
מתלבש תוך עלמין וממלא הוא בכל עולם לפי ערכו, בשמי השמים גילוי

הנפש באברים הוא שהיא 'מתלבשת' בהם בפנימיות, המשכת החיות לכל אבר היא באופן כזה שאותו אבר הוא כלי מתאים וראוי לקבל חיות זו המתאימה לו בפרט.

ועד"ז הוא באור הממלא, וכפי שממשיך:

ובך כתיב⁶ "אתה עשית את השמים, ושמי השמים כו', הימים וכל אשר בהם, ואתה מחיה את כולם". שהחיות ההוא – מבחינת 'ואתה מחיה את כולם' – מתלבש תוך עלמין, וממלא הוא בכל עולם לפי ערכו.

אור הממלא הוא (כנ"ל) אור המאיר בגילוי בעולמות מחמת שמתלבש בפנימיות במקום שבו מאיר, ולכן יש הבדלים בין האופן שבו אור הממלא מאיר ונותן חיות בעולמות וברואים עליונים (שם הוא באופן נעלה מאד), והאופן שבו הוא מאיר ונותן חיות בעולמות וברואים יותר נמוכים (שם אי"ז באופן נעלה אלא בצמצום).

וכ"ז מרומז בפסוק "ואתה מחי' את כולם" דע"פ פנימיות הענינים קאי על האור האלקי הנמשך בעולמות באופן הדומה להתפשטות 'חיות' הנפש בגוף – היינו באופן פנימי, ולכן נאמר בריש הפסוק "אתה עשית את השמים, שמי השמים . . הארץ . . הימים", להורות על זה שכל מקום וכל מדרגה מקבלים חיות באופן שונה, כפי שממשיך:

ב'שמי השמים' – גילוי בחינה עליונה יותר

דהנה הנשמה מחי' את הגוף באופן שהנשמה מתלבשת בגוף בפנימיות ומתאחדת עמו, ולכן הגוף עצמו נעשה גוף חי, היינו דכאשר הנפש מאירה בגוף ומחי' אותו, מהותו של הגוף איננה בשר ודם דומם אלא היותו 'אדם חי'. ומאחר שחיות הגוף מתאחדת עם הגוף, מובן שהנשמה נרגשת בגוף ונמצאת בו בגילוי.

ועד"ז בנוגע לחיות שהנפש משפיעה לכל אבר פרטי של הגוף, שאין זה רק באופן ש'בפועל ממש' יש בתוך כל אבר חיות מהנפש, אלא שהחיות מהנפש 'מתלבשת' באברי הגוף בפנימיות ומתאחדת איתם, ולכן כל זמן שהנפש נמצאת ומאירה בגוף, העין עצמה, לדוגמה, משתנה שאינה רק חומר גשמי של עין אלא 'עין רואה', ועד"ז בכל האברים.

ומטעם זה התלבשות הנפש בגוף היא באופן של 'התחלקות', היינו שבכל אחד מהאברים מאירה חיות מסוג אחר, בהתאם לענינו ומהותו של האבר, דבאברים 'מזוככים' יותר מאירה חיות יותר 'נעלית', ובאברים פחות 'מזוככים' מאירה חיות מצומצמת. ולדוגמא: "בהמוחין מאיר הארה וחיות יותר גדול, מפני שהכלי מזוכך ונעלה יותר, על כן יכול לקבל הארה יותר גדולה, והיא גילוי השכל והמחשבה, שהם הכחות העליונים ביותר של האדם. משא"כ בידים, אין הכלי יכול לקבל בחינת גילוי זה, לכן, אין נמשך ומתלבש בהם רק גילוי כח המעשה" (הגהות הצ"צ כאן). כי מאחר שאופן הארת

בחינה עליונה יותר מבשמים, וכן בשמים יש גילוי בחינה יותר עליונה מבארץ, כמו שנראה בחוש⁷.

פס ב ובחינת סובב כל עלמין, הוא אור וחיות אלקי שאינו מתלבש תוך עלמין

מב'שמים'. וכן ב'שמים' יש גילוי בחינה יותר ובחינת 'סובב כל עלמין', הוא אור וחיות אלקי עליונה מב'ארץ', כמו שנראה בחוש⁷. שאינו מתלבש תוך עלמין ממש.

הנהות צמח צדק

ב. ויובן זה יותר ממה שהיה נראה בחוש בענין המשכת המן, דכתיב [שמות טז, ד] "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים". ובתיב [במדבר יא, ט] "וברדת המל ירד המן". והנה המן נק' [ראה מה שהובא בילקוט ראובני בשלח טז, ד] ג"כ 'לחם אבירים', שמלאכי השרת נוונים בו. והוא תמוה, דאיך המלאכים שהם רוחניים יאכלו המן שהיה דבר גשמי כמ"ש [במדבר יא, ח] "וטחנו ברחים או דבו במדוכה". אך הענין, שהמן שרשו גבוה מאד שנמשך מבחינת מל השמים, והוא בחי' 'מלא דבדולחא' [ראה זח"ג קכח, ב. קלה, ב], שהוא בחי' אורות עליונים ממש, וכמ"ש [ישעי' כו, יט] "כי מל אורות מלך", נמצא שהוא ממש אורות עליונים הרוחניים. ונק' בזה הקדוש [ראה זח"ג שם] "מלא דנטיף מעתיקא לז"א". וזהו 'מל השמים' – הן ממש נמשכו ונתלכשו במן. ואיך יהיה ההמשכה זו ממקום עליון כ"כ למטה, הוא ודאי לא כמו שהאור ממש למעלה נמשך ומתגלה למטה. כי הרי בחי' 'מל אורות' הוא אורות עליונים ממש שלמעלה אפי' מבחי' הכלים דע"ס דאצילות, ולכן נק' 'מל אורות' דוקא, וא"כ איך יומשך למטה כמו שהוא. אלא ודאי, היינו ע"י התלבשות בסדר ההשתלשלות ממדרגה למדרגה 'שמי השמים' לבחי' 'שמים'. ואח"כ לבחי' 'ארץ'. ולכן בעודו למעלה מלאכי השרת נוונין בו שאז עדיין היה מוון רוחני ולא גשמי כלל. ואח"כ נתגשם ונעשה מוון גשמי. ומ"מ מלוכש בו אורות העליונים ממש. ולכן הוא ג"כ למטה 'לחם אבירים' שנבלע ברמ"ח אברים ואין ממנו פסולת וע"כ בשבת לא ירד מן. משא"כ שאר השפעות נמשכים גם בשבת אע"פ ש"אין לך עשב שאין לו מול מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל" [ב"ר פ"י, ו. ועוד] גם בשבת, משא"כ במן. והיינו משום דבמן היה נמשך מבחי' 'מל אורות'. ובחי' זו א"א לה לירד בשבת לפי שאז הוא עליית העולמות למעלה. רק שלפי שעלייה זו רק בפנימיות ולא בחיצוניות. לכן שאר השפעות יורדים בשבת לפי שהם מבחי' חיצוניות [ראה בענין זה באריכות ובהסבר בתו"א בשלח ד"ה אכלוהו היום, ובביאורנו שם]. וא"כ מובן מזה איך שבמן היה התלבשות 'מל אורות'. והיינו ע"י השתלשלות ממדרגה למדרגה. ולכן אין דומה המן שלמטה לבמו שהוא למעלה. שלמטה נעשה גשמי, משא"כ בעודו למעלה בעולם הרוחני הוא רוחני ולחם שמלאכי השרת נוונין בו. והיינו מן כמו שהוא עדיין למעלה בבחי' עליונות מרם ירידתו למטה. נמצא מזה יוכל האדם להשכיל ענין בחינת 'ממלא כל עלמין' שהוא ירידת החיות מרם המעלות להיות יורד ונמשך ומתלבש בכל עולם לפי ערכו ובחינתו. והוא מ"ש "ואתה מחיה את כולם בו": עוד יובן זה מ"ש ב' שלח [במדבר יג, כ] "היש בה עין אם אין". ופ' הוזה"ק שם [קנח, ב] שרצו לידע מהות ההשפעה הנמשך בארץ ישראל, אם היא רק מבחינת 'עין' הוא בחי' 'עין החיים' שהוא בחי' חכמה כמ"ש [קהלת ז, יב] "והחכמה תחיה בו", וגם עין לשון עצה ותושיה והוא בחי' חכמה. או שנמשך מבחי' 'אין' שהוא בחי' שלמעלה מעלה ממדרגת החכמה, כמ"ש [איוב כח, יב] "והחכמה מאין תמצא". והסימן היה אם יראו גידול הפירות ע"ד שאר הארצות לבד, או היא רק מבחי' 'עין', וכמו דכתיב [תהילים קד, כד] "כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניניך" – שכל העולם ומלואו שרשו מבחי' 'חכמה עילאה', "בראשית" ותרנם יחונתן 'בחוכמתא'. אבל אם יראו גידול הפירות וההשפעה בעילוי רב שלא בערך כל הארצות, ובנוכח דבברי רז"ל סוף מס' כתובות, אז יובן שההשפעה לשם נמשך מבחי' 'אין' שהוא למעלה מבחי' 'חכמה', שמשם נמשך בגילוי יותר שלא על ידי צמצומים כו'. הרי מובן מזה ג"כ איך אפי' בהשפעה גשמית ממש נמשך ומתלבש מבחי' 'אין' שלמעלה אפי' מבחי' 'חכמה'. ואיך הוא? אלא ודאי, ע"י השתלשלות מדרגות רבות עד אין קץ, רק שמ"מ מלוכש בזה ממש מבחי' 'אין' וזוה נמשך תוספת הברכה והגידול בתוספת מרובה. א"כ מכ"ז יובן למשכיל ענין בחינת ממלא כל עלמין, שההשפעה נמשך מרם המעלות ממש רק

7. ראה עיונים בסוף המאמר.

ממש. ואין פירוש סובב עולה וסובב מלמעלה, אלא שהוא גם כן תוך עלמין
אלא שאינו מתלבש בהם, וכמ"ש הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, אני
דוקא, שאין בחיות ההוא בחינת התחלקות כלל, אני ראשון ואני אחרון קדמון

וראי' לדבר¹¹ יש להביא מהפסוק "את השמים
ואת הארץ אני מלא" – היינו ד'אני', הוא אור
הסובב (כי 'אני' מורה על מהותו ועצמותו ית'
שלמעלה מלהיות 'מצומצם' לפי ערך העולמות),
מלא את השמים ואת הארץ. הרי דאף אור הסובב
מלא את כל העולמות, אלא שאינו 'מתלבש' בהם
בפנימיות.

[וחוזר לבאר בפרטיות במה שונה אור
הסובב מאור הממלא:]

שאין בחיות ההוא בחינת התחלקות כלל,
"אני ראשון, ואני אחרון"¹², 'קדמון לכל
הקדומים'¹³ בו'.

'אני ראשון ואני אחרון' היינו שלגבי 'אני' (-
אור הסובב, כנ"ל), 'ראשון' ו'אחרון' שווים
לגמרי, כי אין חילוק בין האופן שהאור מאיר
בעולמות עליונים ('ראשון') לאופן שמאיר
בעולמות תחתונים ('אחרון'). ולכן על אור זה
נאמר שהוא 'קדמון לכל הקדומים', היינו שהוא
למעלה ('קדמון') גם מכל העולמות העליונים
(הנקראים 'קדומים') ומאיר בעולמות עליונים
ובעולמות תחתונים בשוה.

הנחות צמח צדק

שנמשך ומתלבש בכל עולם וכל נברא לפי ערכו. ולכן יש באור וחיות זה התחלקות מדרגות רבות אין קץ ממש
שאפי' בכל עולם מתחלק לר' בחי' דצח"מ. וגם בכל בחי' מד' בחי' אלה יש מדרגות שונות עד אין קץ ומספר ולכל
בחי' לפי ערכה כך היא המשכה וזהו "לכל חד לפום שיעורא דיליה".

אור הסובב כל עלמין הוא אור וחיות הנמשך
ממנו ית' כפי שהוא מצד עצמו, בלי צמצום לפי
ערך העולמות שבהם הוא מאיר, ולכן אין הוא
'מתלבש' בעולמות בפנימיות, אלא 'סובב' ו'מקיף'
עליהם.

[ומבהיר רבינו (בדרך אגב), שאף שאין
האור 'מתלבש' בפנימיות' בנבראים – אין הכוונה
שהאור אינו נמצא בשלימות בתוך העולמות⁸]

ואין פירוש 'סובב' – עולה וסובב מלמעלה,
אלא שהוא גם כן תוך עלמין, אלא שאינו
מתלבש בהם⁹. וכמ"ש¹⁰ "הלא את השמים ואת
הארץ אני מלא", 'אני' דוקא.

כלומר: "מה שנקרא 'סובב' היינו על אשר
אינו מתלבש בהם בבחי' גילוי למטה להיות להם
לבחי' אור וחיות ממש בהתגלות אלא בבחי'
ההעלם שוכן בהם" (תקס"ח), שהאור "אינו מלובש
בהן להיות בבחי' גילוי ההשפעה כ"א בהסתר
והעלם ולכן נקרא סובב כל עלמין – מקיף וסובב
שאינו בבחי' גילוי" (אוה"ת ע' ב'קנב). אך האור מצד
עצמו נמצא בשלימות אף ב"תוך עלמין".

8. להרחבת הביאור בנושא זה – ראה בארוכה ספר 'סוגיות
בחסידות' להגה"ח ר' יואל כהן (ע' 125 ואילך).

9. ראה תניא פרק מ"ח. ובכ"מ.

10. ירמי' כג, כד.

11. ראה עיונים בסוף המאמר.

12. ישעי' מד, ו.

13. ראה תיקוני זהר תיקון יט (מב, א). תיקון ע

(קכ, א).

לכל הקדומים בו, מה־שאי־כן בחינת ממלא כל עלמין הוא בבחינת גבול, מהלך ת"ק שנה בו רגלי החיות בו.

מה־שאי־כן בחינת ממלא כל עלמין הוא בבחינת גבול, מהלך¹⁴ ת"ק שנה בו רגלי החיות בו¹⁵.

מאחר שאור הממלא הוא אור מצומצם המאיר לפ"ע העולמות – הרי הוא בבחי' גבול, שהרי כל העולמות כולם – כולל עולמות עליונים – יש להם הגבלה, כמבואר בגמ' שמהארץ לרקיע יש מהלך ת"ק שנה, ועובי הרקיע עצמו הוא ג"כ מהלך ת"ק שנה, וכן בכל רקיע ורקיע יש מהלך ת"ק שנה, ורגלי החיות (היינו הרגלים של חיות הקודש) גדולים (במובן רוחני) ככל המקומות האלו (מהארץ לרקיע וכל הרקיעים) יחד. הרי, שאף ענינים רוחניים נעלים מאד, על-אף גדלותם ומעלתם, יש להם הגבלה (ולכן יש שיעור ומדה לגדולתם). וא"כ בהכרח לומר שאף האור המאיר לפי ערכם – אור הממלא – יש לו הגבלה.

פרק ג

ארוממן אלקי המלך – המשכת אור הסובב בגילוי

[כדי להבין את הבא לקמן יש להקדים¹⁶:

עד עתה נתבאר שאור הסובב הוא למעלה מעלה מלהיות בבחי' גילוי בעולמות, להיותו אור שאינו מצומצם לפי ערך העולמות.. אך, הגם שאין ערך לבחי' ממלא עם בחי' סובב כנ"ל, עם כל זה, הנה יש בחי' ממוצע בניהם המהבחר. כמו שע"י הממוצע יתחבר העליון

בתחתון – כך ע"י בחי' ממוצע יבוא ויתחבר בחי' סובב בבחי' ממלא להיות מאיר בחי' סובב גם למטה בבי"ע בבחי' גילוי דוקא כמו בחי' ממלא (תקס"ח), דהיינו שע"י ממוצע זה יש את הכח לפעול שגם אור הסובב שאינו מצומצם כלל, יהי בגילוי כמו אור הממלא.

"ובחי' הממוצע הזה הוא בחי' מידת מלכותו ית'. . . ועד"מ בחי' מלכות בשר ודם, מה שהמלך מתנשא על המדינה ונקרא שמו עליהם, הוא בבחי' התפשטות בלבד מעצמותו, והתפשטות זאת היא בבחי' ממוצע לחבר עצמות המלך אל אנשי המדינה" (שם). כלומר:

עצמות המלך היא התכונות האישיות של המלך (השכל והמדות וכיו"ב). ואילו היותו מלך על העם הוא רק התפשטות של המלך, וכמובן מזה ש"מלך שמו נקרא עליהם", היינו שהקשר של אנשי המדינה עם המלך אינו עם המלך עצמו, אלא רק בזה ששם המלך נקרא על מדינתו ועמו¹⁷. אך לאידך, התפשטות זו של המלך, היא בבחי' התנשאות ורוממות, היינו שאין המלך מתצמצם להשפיע לכל אחד ואחד מבני המדינה לפי ערכו (ע"ד רב הלומד עם תלמידים המצמצם את שכלו ומתאימו לפי ערך כל תלמיד ותלמיד), אלא המלך שולט על בני מדינתו בבחי' רוממות, ובבחי' הרוממות הכל שוין כקטן כגדול" (ביאור שבהספות לתו"א), היינו שהמלך מתגלה לבני מדינתו כמו שהוא מצד עצמו, ובאופן כזה הוא עומד בהתגלות גמורה אצל בני מדינתו. ונמצא שענין ה'מלוכה'

עם המבואר בהגהות הצ"צ כאן. וראה עיונים בסוף המאמר.
17. כידוע, שם מורה על התפשטות בלבד שאינו העצם. וכמו באדם שהשם אין בו מעצם האדם כלל, והוא רק התפשטות שלו שבו ועל ידו האדם ידוע לאחרים.

14. חגיגה יג, א.

15. ראה תניא פרק מג.

16. הבא לקמן מיוסד על הנחת אדה"א בסה"מ תקס"ח. ויש להעיר שביאור זה לא בהכרח עולה בקנה אחד

וזהו ארוממך, שעצמותו ומהותו מרומם ומנושא עד אין קץ ותכלית. אלקי, פט ג

הרוממות וההתנשאות וכמ"ש המלך המרומם המתנשא" (ביאור' שם), היינו שהאור הבא מספי המלכות אינו 'מתצמצם' לפי ערך כל נברא ונברא, אלא היא מתגלה לנבראים באופן של התנשאות "בהשוואה אחת בלתי חילוק מדריגות כלל" (שם)¹⁹.

[וזהו שהולך ומבאר:]

וזהו "ארוממך" – שעצמותו ומהותו מרומם ומנושא עד אין קץ ותכלית.

'ארוממך' קאי על עצם אור הסובב, המרומם ומנושא ואינו מתלבש ומאיר בגילוי בעולמות (היינו הספירות העליונות שבעולם האצי המיוחדות ממש בא"ס, כנ"ל).

"אלקי".

'אלקי' מורה על כך שגם האור ד'ארוממך' (סובב כל עלמין) מתגלה ונעשה בבחי' 'אלקי', היינו שנעשה כמו בחי' אור ה'ממלא' המתלבש בנבראים בפנימיות ושייכת אליהם (כי 'אלקי', אלקים שלי מורה שהאלקות שייכת למקום בו היא מאירה).

[אך איך נעשה מבחי' 'ארוממך' (אור הסובב)]

– 'אלקי' (- גילוי כמו בחי' אור הממלא)? זהו שממשיך הפסוק 'המלך', היינו שהדבר נעשה ע"י ספירת המלכות, כפי שממשיך:]

המבואר כאן אודות ספי' המלכות קאי על בחי' 'פנימיות המלכות', היינו החלק ה'עליון' שבספי' המלכות דאצילות, אך 'חיצוניות המלכות', היינו החלק ה'תחתון' שבספי' המלכות, כפי שנעשית 'עתיק' ו'כתר' לעולמות בי"ע – נקרא דיבורו של הקב"ה, היינו שהוא מקורו של 'אור הממלא' שאינו מתנשא על העולמות אלא מאיר בכל עולם ומדריגה לפי ערכם (כמו דיבורו של האדם שמדבר לפי ערך האדם שאליו הוא מדבר). ראה בכ"ז ב'ביאור' המאמר (שבהוספות לתו"א) בארוכה.

הוא 'ממוצע' המחבר את עצמות המלך ממש (ולא ה'מלך' כפי שהוא מצומצם) אל אנשי מדינתו, שעצמות המלך ממש תהי' בגילוי לבני המדינה¹⁸.

"וכך עד"מ למעלה, הנה בחי' מלכות דאצילות, הוא בחי' 'ממוצע' בין עצמיות אור א"ס שבאצי' ד'איהו וחיוהי חד" ובין כל העולמות דבי"ע שהאור בא שם בבחי' ממלא לכאו"א כנ"ל, כי בחי' מל' דאצי' דהיינו מה שהוא ית' נק' מלך עליהם עמו, כמ"ש 'מלכותך מלכות כל עולמים', הוא רק בחי' **התפשטות** אור מבחי' עצמות, ונק' **'שם** כבוד מלכותו' – בחי' שם בלבד כידוע. . ובחי' התפשטות היא בחי' 'ממוצע' להביא ולהמשיך לבחי' סובב שיאיר למטה בגילוי אור וחיות כמו למעלה" (תקס"ח).

כלומר:

עצמיות אור הסובב הם הספירות דאצי' המיוחדות ממש בא"ס ב"ה (כמאמר "איהו וחיוהי חד", היינו שא"ס ב"ה ממש מיוחד לגמרי עם הספירות דאצי'). וספי' המל' היא 'ממוצע' שעל ידו הספירות דאצי' עצמם יהיו בבחי' גילוי כמו אור הממלא. דמחד גיסא ספי' ה'מלכות' היא הספירה התחתונה ואינה אלא 'התפשטות' מבחי' עצמיות האלקות (ולכן היא מכונה בשם 'שם' בלבד), אך לאידך, "מדת מלכות. . הנה השפעת אורו באה בבחי'

18. משל דומה לזה (עכ"פ בכמה פרטים) הוא היחס של 'אור' ל'מאור' (מקור האור) שממנו הוא נמשך. דמחד גיסא, ה'אור' הוא רק 'הארה' ו'התפשטות' מן המאור ואין בו כלל מעצם המאור (ראה באריכות ספר הערכים חב"ד ח"ב ע' תמח ואילך. ושי"ג). ולאידך האופן שהאור מאיר אינו כמו רב המלמד תלמיד המגלה רק מקצת שכלו בהתאם למדריגת התלמיד אלא ה'אור' מגלה את המאור כפי שהוא מצד עצמו, ולכן הוא מאיר באותו אופן בהיכל המלך ובמקום האשפה (ראה שם ע' תמג ואילך, וע' תנח ואילך).
19. ויש להבהיר:

שבחינת האור וחיות שנמשך מבחינת סובב כל עלמין הוא על-ידי המלך, שמלך שמו נקרא עליהם, כמשל המלך שרק שמו והתפשטותו על מדינות ממשלתו, והמשכה זו שמבחינת סובב כל עלמין להיות בחינת מלכותך מלכות כל עולמים, הוא על-ידי ישראל, אין מלך בלא עם כו'. ודוד אמר המקרא הזה בעד כלל ישראל, ארוממך אלקי, הוא על-ידי המלך כו'.²⁰

מתגלה בעולמות ע"י ספירת המלכות – הרי כדי שתומשך ספירה זו יש צורך בעבודת ישראל המקבלים עליהם עול מלכות שמים, ורק אז יכולה להיות המשכת ספירה זו, כידוע ד"אין מלך בלא עם", וללא 'עם' המקבלים עליהם את עול המלך לא יכולה להיות מציאות של מלך המתנשא על העם.

ודוד אמר המקרא הזה בעד כלל ישראל, "ארוממך אלקי", הוא על-ידי "המלך" כו'.²¹

הפסוק 'ארוממך אלקי המלך' נאמר ע"י דוד המלך (כדאיתא בריש הפסוק "תהלה לדוד"), בעד כל כלל ישראל. ודוקא דוד אמר ענין זה כי דוד המלך הוא 'מרכבה' לספירת המלכות כידוע (ראה פרס שער כג. ועוד) ולכן היה ביכולתו

שבחינת האור וחיות שנמשך מבחינת 'סובב כל עלמין' הוא על-ידי "המלך". ש'מלך שמו נקרא עליהם'²⁰, כמשל המלך: שרק שמו והתפשטותו על מדינות ממשלתו.

וכנ"ל ש'מלכות' היא רק בבחי' 'שם' ו'התפשטות' מעצמיות האלקות (הספירות העליונות דעולם האצ"י), ולכן על ידה מתגלה אור הסובב, והוא ע"י ספירת המלכות עומדת ב'התנשאות' ו'רוממות' על כל העולמות.

והמשכה זו שמבחינת 'סובב כל עלמין' להיות בחינת 'מלכותך מלכות כל עולמים'²¹, הוא על-ידי ישראל, 'אין מלך בלא עם'²² כו'.

ענין זה שאור ה'סובב' יתגלה בעולמות – תלוי בעבודת ישראל (כמו שיתבאר בפרטיות יותר בפרקים הבאים). כי מאחר שאור הסובב

הנחות צמח צדק

ג. ופירוש הענין הוא, דבחינת 'סובב כל עלמין' זהו המשכה מא"ם ב"ה שנמשך להיות מתנשא על העלמין. ובהתנשאות זו הוא מחיה אותם והוא החיות בבחי' מקיף, שהרי ההתנשאות והרוממות שהמלך מרומם ומתנשא על עמו אין זה בחי' המשכה בפנימיות, כ"א הוא כמו ענין הארה מבחוץ ודרך מקיף. ולמעלה עי"ז נמשך להם חיות וקיום מבחי' התנשאות ומקיף זה. וזהו הנקרא 'סובב כל עלמין' והוא בחי' 'מלכותך מלכות כל עולמים'. והחיות המתלבש בפנימיות, שזהו בחינת 'ממלא כל עלמין', היא מבחינת 'דבר ה', "ואתה מחיה את כולם" היינו האותיות מאל"ף עד תי"ו וה' מוצאות וזהו פי' 'אתה' [ראה שער היחוד והאמונה סוף פ"ב], הוא המתלבש בפנימיותם. משא"כ בחי' 'מלכותך' וההתנשאות זהו בחי' 'סובב כל עלמין'. אבל מהותו ועצמותו ית' הוא למעלה מעלה מבחי' 'סובב כל עלמין'. וכמשל המלך שמהותו ועצמותו אינו מה שמתנשא על עם, כי התנשאות זו היא רק התפשטות הארה ממנו לבד. וזהו "ארוממך אלקי המלך". דבחי' 'רוממות' זהו בחי' 'סובב כל עלמין' לפי שבחינה זו הוא ענין הרוממות וההתנשאות שזהו מקיף על כל עלמין ומחי' אותם עי"ז, והוא נ"ב רק מבחי' 'המלך' מדת מלכותו ית'. ואלהי' הוא בחי' ההארה המתלבשת בתוך כל עלמין והיא 'הארה' מבחי' מלכות. ועל כן פי' 'ארוממך' היא ההמשכה ממהותו ועצמותו ית' להיות בחי' 'סובב כל עלמין'. ודוד המלך ע"ה, שהיה מרכבה למדת מלכותו אמר זה, וכנ"ל.

22. בחיי (וישב לח, ל. ריש פרשת בלק). ובכ"מ.

20. פיוט אדון עולם.

21. תהלים קמה, יג.

אך, להיות הכח הזה בנפש שעל־ידה יומשך בחינת סובב כל עלמין להיות בבחינת מלכות, להחיות נבראים בעלי גבול, הוא על פי מה שכתוב שבעת ימים תאכל מצות לחם עוני כו', שכדי לקבל התורה בשבועות פנים בפנים כו', אחרי יציאתן ממצרים שהיו בבחינת אחריים, נצטוו לספור ספירת העומר ז' שבועות, ובשבוע ראשונה לאכול מצה דייקא. והענין, שיש בנפש

איזו עבודה פרטית היא הגורמת שאור ה'סובב' יתלבש בבחינת 'מלכות' ועל ידה יאיר בגילוי וישפיע חיות גם בנבראים בעלי גבול.

הוא על פי מה שכתוב²³ **"שבעת ימים תאכל מצות לחם עוני כו'".**

העבודה הקשורה לתוכן הפנימי של מצוות אכילת מצה – 'לחם עוני', היא הגורם שאור הסובב יתלבש ב'מלכות' ויאיר בעולמות, כפי שהולך ומבאר.

שכדי לקבל התורה בשבועות "פנים בפנים כו'"²⁴, **אחרי יציאתן ממצרים, שהיו בבחינת 'אחריים' – נצטוו לספור ספירת העומר ז' שבועות, ובשבוע ראשונה לאכול מצה דייקא.**

אודות מתן תורה כתיב "פנים בפנים דיבר ה' עמכם", היינו שאז היתה התגלות אלקות והתקרבות פנימית של הקב"ה לבני ישראל (בדוגמת שני אוהבים העומדים זה מול זה פנים אל פנים בקירוב פנימי, שמרגישים בפנימיות לבכם התקרבות והתקשרות עמוקה זה לזה).

אך כיון שבעת יציאת מצרים היו בבחינת 'אחריים' לגבי אלקות (שהרי היו שרויים במ"ט שערי טומאה), הנה כדי להגיע להתקרבות הפנימית במתן תורה היתה צריכה להיות תחילה ההכנה וההקדמה של העבודה ד'ספירת העומר

להמשיך את ספירת ה'מלכות' – שעל ידי זה נעשה מבחי' 'אורומך' – 'אלקי', כנ"ל.

[לסיכום: "נודע שיש ב' מדריגות, ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין. בחי' ממלא כל עלמין [הוא ע"ד מה שנאמר] 'ואתה מחיה את כולם' [שבאה בבחי' חיות פנימית ומאיר בגילוי, כמו האופן שהנפש מחי' את הגוף], ובחי' 'סובב כל עלמין' מקיף לכולם בשוה. ואין ערוך ממכ"ע לגבי סוכ"ע, עם כל זה יש ממוצע ביניהם המהבדל, והוא מדת **מלכותו** ית'. וזהו 'אורומך' הוא **עצמות** אוא"ס שמלוּבש באצי', וכדי שיומשך לבי"ע [באופן של 'גילוי' כמו אור ה'ממלא'] הוא ע"י . . . **המלך**" (אוה"ת ח"ו)].

פרק ד

עבודת ה'אתהפכא' בספירת העומר

[נתבאר לעיל שגילוי אור הסובב נעשה ע"י מידת 'מלכותו' ית'. וכן נתבאר שהמשכת אור הסובב ב'מלכות' היא ע"י עבודת ישראל, כי אין מלך בלא עם'. וכעת יבאר בפרטיות יותר איזו עבודה במיוחד היא הגורמת שאור הסובב יתלבש במידת המלכות כדי להתגלות בעולמות].

אך, להיות הכח הזה בנפש, שעל־ידה יומשך בחינת 'סובב כל עלמין' להיות בבחינת מלכות, להחיות נבראים בעלי גבול.

הבהמית ז' מדות רעות כו', וכל אחת כלולה מכולם, ז' פעמים ז' הם מ"ט, והוא ענין הספירה להיות המדות בחינת אתהפכא כו'. וזהו ענין העומר שבא מן השעורים מאכל בהמה, בחינת נפש הבהמית כו'. ובו' שבועות אלו מהפכן מעט מעט, חסד שבחסד כו' עלידי שמאיר וממשיך בהן בחינת אור, כמשל הנר שדוחה החושך כו'. וזהו וספרתם לשון הארה ואור, ואומרים בכל יום היום כו' היום כו'. והמשכת האור הוא מלמעלה מבחינת המדות, שעלידיזה

המדות (חסד שבחסד, גבורה שבחסד וכו')²⁵. ולכן הי' קרבן העומר מ'שעורים', מאכל בהמה, כי ספירת העומר ענינה בירור הנפש הבהמית.

[ועתה יבאר בפרטיות יותר כיצד אכן מהפכים את המדות של הנפש הבהמית לקדושה²⁶:]

עלידי שמאיר וממשיך בהן בחינת אור, כמשל הנר שדוחה החושך כו'. וזהו "וספרתם"²⁷ – לשון הארה ואור, ואומרים בכל יום 'היום כו', 'היום כו'.

הפיכת המדות של הנה"ב לקדושה היא ע"י שממשיכים בהן 'אור' דקדושה, ועי"ז הנה"ב משתנית ומתהפכת. וכמו הנר, שמיד כאשר מדליקים אותו בחדר חשוך, אזי החושך נהפך לאור. ודבר זה מרומז בלשון הכתוב 'וספרתם לכם', שהוא לשון של 'אור' ו'בהירות' (מלשון 'אבן ספיר'), ועד"ז הוא הל' שאומרים בספירת העומר 'היום יום פלוני', ד'יום' הוא לשון 'אור' (כמ"ש (בראשית א, ה) 'ויקרא אלקים לאור יום') – להורות שהפיכת המדות מרע לטוב היא ע"י המשכת 'אור'.

והמשכת האור הוא מלמעלה מבחינת המדות, שעלידיזה מתהפכים המדות מבחינת אהבה

ובזה גופא ההתחלה וההקדמה היתה העבודה דאכילת מצה (וכפי שיתבאר להלן).

[נקודת הענין היא שהתוכן הפנימי של מצות אכילת מצה הוא עבודת ה'אתכפיא'. אך כדי לבאר מהותה של עבודה זו, ולמה דוקא היא הגורמת המשכה נעלית זו של גילוי אור הסובב, מקדים לבאר את ענינה הפנימי של 'ספירת העומר' הבאה לאחר העבודה דאכילת מצה:]

והענין:

שיש בנפש הבהמית ז' מדות רעות כו', וכל אחת כלולה מכולם, ז' פעמים ז' – הם מ"ט.

והוא ענין הספירה – להיות המדות בחינת 'אתהפכא' כו'. וזהו ענין העומר שבא מן השעורים – מאכל בהמה, בחינת נפש הבהמית כו'. ובו' שבועות אלו מהפכן מעט מעט – חסד שבחסד כו'.

ענין הספירה הוא להפוך את כל מ"ט המדות הרעות לטוב וקדושה, ו"כמו אהבה הרעה שהוא התאוה הרעה תתהפך מעיקרה ושרשה לגמרי שלא להיות חמדה ותאוה גשמיות בלתי לה' לבדו" (תקס"ח), ובאופן ד"מעט מעט" שבכל יום מ"ט ימי הספירה מהפך האדם מידה אחת מ"ט

25. בד"ה וספרתם לכם תשי"א, מבאר כ"ק אדמו"ר זי"ע שהסיבה לזה שהבירור דספה"ע צריך להיות "מעט מעט", הוא כי כאשר הבירור הוא 'בכללות' ולא מבררים כל פרט בפ"ע, אזי הוא בדרך 'מקיף' בלבד ואינו נוגע

לפועל. ע"ש.

26. לביאור הקטעים דלהלן בפרטיות יותר, ראה בעיונים בסוף המאמר.

27. ויקרא כג, טו.

מתהפכים המדות מבחינת אהבה שבלעומת זה לאהבת ה' כו', וכמ"ש וספרתם לכם ממחרת השבת, מלמעלה מבחינת המדות.

אך, אי־אפשר להיות בחינת אתהפכא מבלי שתקדים תחלה בחינת אתכפיא, שהיא בחינת ביטול, בטל רצונך כו', וכנודע, שאי־אפשר להיות התהוות יש מיש, כמשל הגרעין הנזרע בארץ שמתרקב תחלה ונעשה בחינת אין, ואז

'אתהפכא' היינו שהאדם מהפך את מידותיו לקדושה, כנ"ל (ולדוגמא, שתמורת אהבה ומשיכה לענייני עוה"ז תהיה לו אהבה ומשיכה לענייני אלקות), אך ההכנה והקדמה לזה הוא שתהי' תחילה העבודה ד'אתכפיא', היינו שהמדה הרעה היא עדיין בתקפה, אבל האדם כופה את עצמו להתנהג בפועל נגד הרצונות והנטיות שלו, ולמעשה הנהגתו היא רק כפי רצון ה'. ורק ע"י הקדמת העבודה ד'אתכפיא', יכול אדם לבוא לידי בחי' 'אתהפכא' ולהפוך את מידותיו לקדושה, וכפי שממשיך לבאר הטעם לזה:

וכנודע, שאי־אפשר להיות התהוות 'יש' מ'יש'.

ביאור הדבר:

כלל הוא שכדי שדבר ישתנה ויהי' 'כלי' לדבר שבאין ערוך למה שהי' כלי אליו עד עתה, יש צורך שקודם 'יתבטל' הכלי ורק אח"כ יוכל לקבל את הגילוי הנעלה החדש. וזהו הפירוש שא"א להיות התהוות 'יש' מ'יש', היינו שכדי שמדבר אחד יבא דבר אחר שבאין ערוך אליו, א"א שהדבר יעשה בלתי אם הדבר הראשון (ה'יש' הראשון) יתבטל ויהי' 'אין' תחילה.

וכמוכן מהדוגמא לזה שהובאה בחסידות³⁰:

שב'לעומת זה', לאהבת ה' כו', וכמ"ש "וספרתם לכם ממחרת השבת" – מלמעלה מבחינת המדות.

האור שממשיכים כדי להפוך את המדות דנפש הבהמית לטוב וקדושה הוא אור הנעלה לגמרי מענין המדות בכלל (כולל המדות דקדושה), כי רק אור נעלה כזה יש בכוחו לפעול שהנפש הבהמית תתהפך מרע לטוב. וזהו הפי' הפנימי בלשון הכתוב "וספרתם לכם ממחרת השבת" – 'שבת' מורה על שלימות המדות (כי שבת היא היום האחרון והנעלה של שבועת ימי השבוע שהם כנגד הז' מדות), ו'ממחרת' השבת מורה על דרגא נעלית יותר מהשבת²⁸.

[לסיכום: ענינה הפנימי של 'ספירת העומר']

הוא ברור המדות דנפש הבהמית, היינו הפיכתן ('אתהפכא') לקדושה].

פרק ה

הקדמת 'אתכפיא' לפני ה'אתהפכא' – מצה לפני ספירת העומר

אך, אי־אפשר להיות בחינת 'אתהפכא' מבלי שתקדים תחלה בחינת 'אתכפיא', שהיא בחינת ביטול, 'בטל רצונך' [מפני רצונך]²⁹ כו'.

(ראה לעיל הערה 1). וכן הובא בחדא מחתא עם משנ"ת במאמר זה באוה"ת חנוכה שב, א (ועד"ז עולה מלקו"ת נשא כ, ג). וראה גם בתקס"ח כאן, שמביא משל דומה לזה מעליות בהתבוננות בתפלה. ע"ש.

28. להרחבת הביאור בענין זה – ראה בעיונים להערה 26.

29. אבות פרק ב משנה ד.

30. ראה בארוכה בד"ה שובה ישראל תרס"ו. דוגמא זו הובא במאמר שבסה"מ תרל"ב המיוסד על מאמר זה

יכול להיות צומח גם בתוספת מרובה, על־ידי כח הצומח שבארץ, מה־שאי־כן קודם הרקבון שהוא עדיין בבחינת יש. לכן אמרו רז"ל ביציאת אפרוח מן הביצה, כי קא גביל עפרא בעלמא הוא כו'. וכך אי־אפשר להיות מבחינת

ונעשה בחינת 'אין', ואז יכול להיות צומח גם בתוספת מרובה, על־ידי כח הצומח שבארץ. מה־שאי־כן קודם הרקבון, שהוא עדיין בבחינת 'יש'.

'כח הצומח' (המצמיח) שבארץ היא כח אלקי³¹, ומובן שהגרעין הגשמי הוא נחות 'באין ערוך' לגבי כח הצומח המתלבש בו להצמיח. 'ומפני טעם זה הנה א"א שתלבש הכח הצומח שהוא בחי' כח אלקי בלתי אם לא שיורקב ויוכלל הזרע הנזרע בה תחלה בבחי' 'אין' קודם, כי בהיותו בבחי' . . . כח מוגבל, וא"א שיתלבש בו כח [אלקי] הבלתי מוגבל כנ"ל [שא"א שיתלבש בתוך 'כלי' דבר שהוא ב'אין ערוך' אליו], אם לא שיופשט מבחי' הגבלתו, ויבא לבחי' אין, אזי ישכון בו כח הבלתי מוגבל שהוא כח הצומח" ('ביאור' שבהוספות לתו"א).

לכן, אמרו רז"ל³²: ביציאת אפרוח מן הביצה – כי קא גביל, עפרא בעלמא הוא כו'.

כיון שאין דמיון בין מציאות ה'אפרוח' בהיותו בתוך הביצה למציאותו אחר כך בתור ברי' שלימה וחי' בעצמה, לכן קודם שהאפרוח יוצא מן הביצה, הוא כעפר בעלמא, כי לא יכולה להיות התהוות 'יש' מ'יש' בלי ביטול באמצע (ענין העפר), כנ"ל.

מסופר בגמרא (בבא מציעא פה, א), שכאשר רבי זירא רצה לעלות לארץ ישראל ללמוד תלמוד ירושלמי הוא צם תחילה תעניות רבות כדי לשכוח את תלמוד בבלי, מפני שאופן הלימוד של תלמוד בבלי עשוי לבלבל אותו מלימוד תלמוד ירושלמי. ולכאורה צריך ביאור: הרי הסדר בלימוד הוא שלומדים תחילה את הדברים הקלים, ואחר כך מתקדמים ללימוד הדברים הקשים יותר, מפני שהלימוד הקודם עוזר ומסייע להמשך הלימוד, ואם כן מדוע רצה ר' זירא לשכוח את תלמוד בבלי?

אלא הביאור הוא, שהלימוד הקודם מסייע רק כאשר יש ערך בין הדרגא הנעלית לדרגא הקודמת, אך כאשר הם באין ערוך זה לזה, אזי "מההשגה הראשונה לא יגיע אל העליונה ואדרבה מבלבלת" (ד"ה שובה תרס"ו), כי מאחר שאין קשר וערך ביניהם, הענין הראשון אינו יכול לסייע כלל להגיע לידי ההשגה הנעלית יותר. ואדרבה, תחילה צריך האדם 'לבטל' ו'לשכוח' את ההשגה הראשונה, וכאשר יתבטל ולא יהי' לו שום 'ציור' אזי יהי' 'כלי' להשגה הנעלית יותר. ולכן היה צריך ר' זירא לשכוח את תלמוד בבלי כדי להיות 'כלי' לקבל תלמוד ירושלמי.

כמשל הגרעין הנזרע בארץ, שמתרקב תחלה

31. בפרטיות יותר:

"הנה שורש בחי' כח הצומח שבארץ נמשך ממאמר "תדשא הארץ דשא" כו', שהוא בחי' כח האלקי ממש בבחי' 'מלכות שבמלכות דעשיה' שממנה נמשך כל התהוות הארץ וכל אשר בה כו', וידוע דגם בספירה היותר אחרונה כו' כמו בבחי' 'מלכות שבמלכות דעשיה' שורה מבחי'

העצמיות אור א"ס . . . ולהיות כן, גם בבחי' כח הצומח המלוכש בארץ הגשמי יש בה בחי' כח האלקי לגדל ולהצמיח בלי שיעור וגבול שהוא כח מבחי' כח הא"ס אחר שהוא כח נצחי ואין לו הפסק וגבול, וכן בכל בחי' תולדה יש בה מכה א"ס" ('ביאור' שבהוספות לתו"א).
32. ראה תמורה לא, א. הלכות גדולות הלכות ציצית סי' טו.

אהבה שבלעומת זה בחינת אהבת ה', אם לא שתקדים תחלה בחינת ביטול, וכמ"ש בקריאת שמע אחד ואהבת, שתחלה צריכה להיות מסירות נפש בחינת ביטול למסור נפשו באחד, ועל-ידי-זה ואהבת בכל לבבך בשני יצריך כו', שהוא ענין אתהפכא כו'. וזהו ענין המצה שנצטוו לאכול בשבוע הא' של ספירה, וגם קודם ספירה, כי מצה בחינת אתכפיא וביטול, כי המצה אין בה התנשאות להיות תופח ועולה, וגם אין בה מעם כמו החמץ, והא בהא תליא, כנודע שמי שאין בו בחינת התנשאות אינו רוצה למצוא מעם בעבודתו כו'.

באחד" – ענין הביטול, 'אתכפיא', יכולים לבא אח"כ לדרגא זו של 'אתהפכא'.

[ומעתה מובן למה כהקדמה לספירת העומר נצטוונו לאכול מצה:]

וזהו ענין המצה שנצטוו לאכול בשבוע הא' של ספירה, וגם קודם ספירה, כי מצה בחינת 'אתכפיא' וביטול.

כי המצה אין בה התנשאות להיות תופח ועולה.

"מצה אין בה התנשאות להיות נופח ועולה, כי כל שאור וכל חמץ הוא נפיחת העיסה שנעשה רמה והגבהה שמגביה את עצמו והוא בחי' יש, אבל המצה הוא שאין בה שום נפיחה והגבהה רק בחי' הנמיכות והשפלות והוא בחי' ביטול רצון הנ"ל ואתכפיא שהוא העדר התפשטות רצונותיו וישותו רק להיות בבחי' אין וביטול, היפך הנפיחה וההתנשאות" (אוה"ת ויקרא ח"ב ע' תנו).

וגם אין בה מעם כמו החמץ, והא בהא תליא כנודע – שמי שאין בו בחינת התנשאות, אינו רוצה למצוא מעם בעבודתו כו'.

מאחר שעיקר עבודת ה' אתכפיא הוא בביטול רצונותיו לרצון הבורא, הרי גם אם אין לו 'טעם' ועונג בזה עדיין יעבוד את ה' באותו תוקף.

וכך אי-אפשר להיות מבחינת אהבה שב' לעומת זה בחינת אהבת ה', אם לא שתקדים תחלה בחינת ביטול.

מאחר שאין דמיון וערך כלל בין אהבה לענינים גשמיים, לאהבה לאלקות – לכן כדי לבוא למעלת ה' אתהפכא עד שאהבתו לענינים גשמיים תתהפך לאהבה לאלקות, צ"ל תחילה 'ביטול', היינו עבודת ה' אתכפיא שכופה עצמו לעשות בפועל כרצון ה' נגד הרצונות והנטיות של האדם.

וכמ"ש בקריאת שמע³³: "אחד. ואהבת" – שתחלה צריכה להיות מסירות נפש – בחינת ביטול – 'למסור נפשו באחד'. ועל-ידי-זה "ואהבת בכל לבבך" – בשני יצריך³⁴ כו', שהוא ענין 'אתהפכא' כו'.

'למסור נפשו באחד' היינו 'מסירת הרצון' (ראה ספר הערכים חב"ד ח"ח ע' תא ואילך), היינו שהאדם יבטל את הרצונות שלו ויתנהג כפי רצון הבורא גם כשהוא נגד רצונו, ענין ה'ביטול'.

ולכן מקדימים אמירת ה' אחד' לאמירת 'ואהבת' . . . בכל לבבך. כי האהבה ד'בכל לבבך' ענינה 'אתהפכא', וכמאמר רז"ל "בכל לבבך – בשני יצריך", שאפי' הנפש הבהמית עצמה תאהב את ה'. ורק ע"י הקדמת ה' אחד' ("למסור נפשו

וזהו ענין המצה לחם עוני לפני קבלת התורה, כמ"ש ונפשי כעפר לכל תהיה, ואחר כך פתח לבי בתורתך כו', שעל ידי נפשי כעפר, יוכל להיות אחר כך בחינת אתהפכא, ולהיות פנים בפנים.

וזהו ענין המצה, 'לחם עוני', לפני קבלת התורה.

כמ"ש³⁵ "ונפשי כעפר לכל תהיה", ואחר כך "פתח לבי בתורתך" כו'.

"דלכאורה אינם שייכים זה לזה" (תקס"ח). אלא הביאור הוא:

שעל ידי 'נפשי כעפר', יוכל להיות אחר כך בחינת 'אתהפכא', ולהיות 'פנים בפנים'.

פרק ו

מעלת 'אתכפיא' על 'אתהפכא'

[כפי שנתבאר לעיל, עבודת 'אתכפיא' היא עבודת ה'ביטול' – לבטל רצונותיו מפני רצון הבורא, היינו לפעול כפי רצונו ית' גם כאשר זהו נגד הרצונות שלו והנטיית האישיות שלו. וכדי להבין את הבא לקמן, יש לבאר ענין זה בפרטיות יותר:

דבר ברור הוא שמי שהגיע לידי מדרגת ה'אתהפכא' אינו ח"ו בבחי' 'ישות' ו'גאווה', אלא הוא בטל לגמרי לרצון העליון, ובא לידי הכרה והרגשה שאין שום מציאות אמיתית זולת הקב"ה. דאי לא תימא הכי – נמצא שטרם 'הפך' את מדותיו מ'קליפה' ל'קדושה'. דהרי עיקר החילוק בין 'קליפה' ל'קדושה' היא (ראה

תניא פ"ו ועוד) שמציאות הקדושה בטילה להשי"ת ואין בה הרגשת ישות כלל, משא"כ הקליפה היא הרגשה של ישות ומציאות בפני עצמה הנפרדת מאלקות.

אך בעומק יותר, דוקא בעבודת ה'אתכפיא' יש את אמיתית הביטול לאלקות. כי בעומק הענין, אמיתית הביטול הוא דוקא כאשר האדם 'יוצא' לגמרי מה'גדר' והמציאות שלו. ולכן, "דוקא בבחי' אתכפיא שייך לומר כן שמבטל מהותו ונק' עניו וענוה, משא"כ בבחי' אתהפכא שכבר נהפכו מדותיו וכו' אעפ"י שזהו מעלה יתירה מ"מ אין שייך בזה לשום ביטול כ"א אדרבה זהו עיקר התענגות שלו" (אוה"ת ע' בקסד). היינו דב'אתהפכא', למרות שהאדם בודאי 'בטל' לאלקות, אבל זו מציאותו, שמעתה גדר המציאות שלו הוא 'מציאות דקדושה' הביטלה לאלקות, ולכן אין זה עול ומשא עליו להיות בטל לאלקות, ואדרבה הוא 'מתענג' מזה. ודוקא בעבודת ה'אתכפיא', כאשר האדם מצד גדרו אינו בטל לאלקות ואעפ"כ בפועל מבטל את עצמו לאלקות, אזי יש 'ציאה' מגדרי המציאות שלו, וזהו אמיתית ענין הביטול³⁶.

ובקיצור: "ענין אתהפכא הוא שהדבר נשאר במציאותו אלא שמציאותו היא מציאות דקדושה, ואתכפיא הו"ע הביטול, יציאה ממציאותו" (ד"ה באתי לגני תשל"ב)³⁷.

ממציאותו וכופה את עצמו לעשות נגד טבעו ורגילותו, נקרא 'עובד אלקים' אמיתי בבחי' 'ביטול'.
37. להעיר שבספר 'קיצורים והערות לתניא' לאדמו"ר הצמח צדק (ע' צב) מבואר שלפי העולה מהמבואר במאמר זה יש מעלה ב'בינוני' על 'צדיק'. כי למרות שהצדיק הופך גם את שכלו ומדותיו לקדושה (משא"כ הבינוני שרק המחשבה דיבור ומעשה שלו בפועל ממש הם כפי הכוונה),

35. ברכות יז, א. נוסח סיום תפלת שמו"ע.

36. ויש לקשר זה (כמבואר בהגהות הצ"צ ל'ביאור' שבהוספות לתו"א) למבואר בתניא פט"ו ש'עובד אלקים' הוא דוקא מי שעובד את ה' יותר מרגילותו. כי מי שעובד את ה' מחמת טבעו או רגילותו, הרי זה כבר קשור ל'גדר' האיש של האדם – שכך הוא גדרו, שהוא עובד ה'. ודוקא מי שעובד את ה' יותר מרגילותו, ש'יוצא'

והנה, בבחינה זו בחינת אתכפייא, הוא למעלה מבחינת אתהפכא, כי הגם שאינו מהפך את המדות עדיין, מכל־מקום הרי הוא ביטול מכל וכל, ובאתערותא דלתתא זו בבחינת ביטול, שמסלק את עצמו מכל בבחינת אתכפייא, אתערותא דלעילא, להיות נמשך מבחינת סובב כל עלמין בחינת מלכות, שהוא גם כן בחינת הסתלקות עצמותו ומהותו ית' להחיות רוח שפלים ולב נדכאים כו'.

יתלבש במדת המלכות כדי להתגלות בעולמות
היא עבודת ה'מצה, עבודת ה'אתכפייא':

ו'באתערותא דלתתא' זו – בבחינת ביטול, שמסלק את עצמו מכל בבחינת 'אתכפייא' – 'אתערותא דלעילא', להיות נמשך מבחינת 'סובב כל עלמין', בחינת מלכות, שהוא גם כן בחינת הסתלקות עצמותו ומהותו ית' להחיות רוח שפלים ולב נדכאים³⁹ כו'.

כידוע, כל עבודה למטה מעוררת המשכה מלמעלה הדומה לאותה עבודה. ולכן – דוקא ע"י עבודת ה'אתכפייא' שהוא עבודת ה'ביטול' והאדם מניח עצמו על הצד, מעוררים שהקב"ה ימשיך את אור ה'סובב' בספירת ה'מלכות' ע"מ שאור הסובב יתגלה בעולמות. כי דבר זה הוא בחי' של 'אתכפייא' (כביכול) למעלה⁴⁰, שהקב"ה

והנה, בבחינה זו, בחינת 'אתכפייא' הוא למעלה מבחינת 'אתהפכא', כי הגם שאינו מהפך את המדות עדיין, מכל־מקום הרי הוא ביטול מכל וכל.

למרות שבדאי יש מעלה גדולה בעבודת ה'אתהפכא' דוקא, כי דוקא אז 'מתהפכים' המדות לקדושה, וזהו התכלית של העבודה (וכפי שמוכן מזה שלאחר העבודה דאכילת מצה היתה צריכה להיות העבודה דספירת העומר ודוקא עי"ז יכלו לקבל את התורה), אעפ"כ, יש מעלה גדולה דוקא בעבודת ה'אתכפייא', כי דוקא בעבודה זו יש את אמיתית הביטול (כנ"ל בארוכה)³⁸.

[ועתה חוזר למה שהתחיל לבאר בתחילת הפרק הקודם, דהעבודה הגורמת שאור הסובב

הרי דוקא משום זה יש ב'כינוני' את המעלה הנפלאה של אמיתית ה'ביטול', המעלה ד'אתכפייא' על 'אתהפכא'. וראה לקו"ש ח"ג ע' 952.
וראה בהערה הבאה.

38. ליתר ביאור:

תכלית הכוונה בבריאת העולמות היא לעשות לו ית' "דירה בתחתונים" (ראה תניא פל"ו. ובכ"מ), ועומק הענין הוא שהתחתונים עצמם 'מתהפכים' ומצד הגדר שלהם עצמם נהיים 'כלים' שאלקות ישכון בתוכם. וכדי להמשיך האור בכלי הוא ע"י אתהפכא" (אזה"ת ב'קסג), דהיינו שדוקא ע"י עבודת ה'אתהפכא' שאז נעשה האדם מצד עצמו וגדרו 'כלי' לקדושה, אזי יש 'המשכת האור בכלי' ונשלמת הכוונה (משא"כ ע"י 'אתכפייא' אין האדם עצמו משתנה, ואדרבה, כדי להתנהג בפועל ע"פ הרצון העליון

עליו לכפות את עצמו).

אבל אעפ"כ, יש צורך בעבודת ה'ביטול' (וכפי שיבואר להלן שדוקא עבודה זו ממשיכה אור נעלה יותר). ולכן, יש מעלה דוקא בעבודה זו של 'אתכפייא', עד כדי כך שגם מי שכבר הגיע לשלימות של עבודת ה'אתהפכא' צריך ג"כ לעסוק בעבודת ה'אתכפייא'. ובלשון אדמו"ר ה"צ"צ (שם): "ולכן גם הצדיק שכבר הגיע לבחי' אתהפכא חשוכא לנהורא עד שהרע שנאוי אצלו ומאוס ממש, מ"מ צריך לעורר בנפשו בחי' אתכפייא, כמארז"ל (ספרא קדושים פ"י) אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר אלא אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי'".

39. ישע"י נז, טו.

40. ראה בעיונים בסוף המאמר.

וזהו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, היינו להיות בחינת ברכה והמשכה בבחינת מלכותו לעולם ועד. כי ועד בחילופי אתוון אחד, ואמרו רז"ל, כל מקום שנאמר ועד אין לו הפסק, היינו להיות מלך מלך ימלוך עד אין

[מלכותו לעולם ועד:]

כי 'ועד' בחילופי אתוון 'אחד'⁴³.

איתא בזהר ש"ועד' הוא אחד בחילופי אתוון (בחילופי אותיות), היינו שהתוכן של תיבת 'ועד' הוא 'אחד', ומזה שהתוכן ד'אחד' בתיבת 'ועד' הוא ברמז מובן שהוא בדרגא נמוכה יותר מאשר בתיבת 'אחד' שבה הוא בפירוש.

ולפי המבואר לעיל, הענין יובן היטב. דהנה, ה' אחד' קאי על אור ה'סובב כל עלמין' (וכמבואר בזהר (ח"א יח, ב. ועוד) ש"ה' אחד" הוא 'יחודא עילאה', אחדות ה' באופן נעלה השייך לאור ה'סובב'). ונתבאר לעיל (פ"ג), שמדת 'מלכותו' ית', היא אמנם רק 'התפשטות' ו'הארה' מאור ה'סובב', אך היא 'הארה' כזו שמגלה את אור הסובב כפי שהוא מצד עצמו, בלי לצמצמו לפי ערך העולמות. ולכן אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", להורות שבעצם 'מלכותו' מגלה את אותו תוכן של 'אחד' (אור ה'סובב') למרות שזהו באופן נמוך יותר (שהרי זה רק הארה והתפשטות).

[ולפ"ז יבאר עוד ענין בקשר ללשון 'ועד':]

ואמרו רז"ל⁴⁴: "כל מקום שנאמר 'ועד' אין לו הפסק".

כביכול 'מסתלק' מכפי שהוא מצ"ע ויורד להחיות רוח שפלים, ד"המשכת בחי' מלכות זהו ש'מניח' כביכול עצמותו ומהותו על הצד וממשיך את עצמו על הצד בבחי' אתכפייא וביטול" (אוה"ת ב'קסד).

ולכן ע"י שהאדם כופה את עצמו לעשות כנגד רצונו וטבעו, המשכת הגילויים דלמעלה היא לא כפי הטבע שלהם. שגם האור שבבחינת רוממות [אור הסובב], שמצד 'טבעו' הוא למעלה מגילוי, נמשך בגילוי" (ד"ה ואלה המשפטים תשמ"א)⁴¹.

פרק ז

ע"י עבודת הביטול וה'אתכפיא' – 'אין לו הפסק'

[בפרק זה ימשיך רבינו ויבאר עוד מעלה נפלאה שיש בעבודת ה'אתכפיא' דוקא, מיוסד על הפירוש הפנימי ב'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד':]

וזהו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'⁴². היינו, להיות בחינת 'ברכה' והמשכה בבחינת 'מלכותו לעולם ועד'.

'ברכה' היא לשון המשכה (ראה תו"א מקץ לו, ג). ומזה מובן ש"ברוך שם כבוד מלכותו", היינו 'המשכת' אור הסובב במדת 'מלכותו' ית' ע"מ שיהי' בבחי' גילוי בעולמות, כמבואר לעיל.

[ולפ"ז יבאר גם למה נאמר 'שם כבוד

שמים בלי טעם ודעת לגמרי [עבודת ה'אתכפיא'] שמגעת לעצמות הסובב".

42. פסחים נו, א.

43. זח"ב קלד, א (הוא"ו מתחלף באל"ף בחילופי אהו"י, והעיי"ן בחי"ת באותיות אהה"ע – רמ"ז הובא בניצוצי אור שם).

44. עירובין נד, א.

41. בסה"מ תרל"ב מוסיף, שלפ"ז יבואר הפירוש הפנימי בפסוק (שמואל א טו, כב) "הנה שמוע מזבח טוב": "שבחי' זבח טוב הוא ע"ד ספירת העומר, שהוא להמשיך תוספת אורות בבחי' העלאה של קרבנות שהוא בחינת בירור נפש הבהמית ג"כ [דהיינו עבודת ה'אתהפכא'], אך זה אינו ממשיך רק . . ממלא כל עלמין . . אבל שמוע הוא בחינת קבלת עול מלכות

קץ כו', ובנפש, היינו שלא להיות בחי' שינויים תוך התפילה ואחר התפילה פט ד

[ועתה הולך ומבאר שאף העבודה שהאדם עושה ע"מ לגרום המשכת מלכותו – היינו עבודת הביטול והאתכפיה (כמשנ"ת בפרקים הקודמים באריכות), היא עבודה כזו הנשארת אצל האדם תמיד באופן "שאינן לה הפסק":]

ובנפש: היינו, שלא להיות בחי' שינויים תוך התפילה, ואחר התפילה כל היום.

עבודת ה'אתכפיה' ש"אין לה הפסק, כי בחינה זו יוכל להיות בשוה כל היום כולו. היינו שגם אחר התפלה אע"פ שאינו עוסק בעומק ההתבוננות מ"מ יוכל להיות בבחי' אתכפיה מצד ההסכם שנשאר אצלו בשעת התפלה" (הגהת הצ"צ כאן), כי העובד את ה' מתוך ביטול וקיבל עול מלכות שמים באופן ד'אתכפיה', הנה מאחר שכופה את עצמו לעבוד את ה' גם נגד רצונו, הרי גם אם יהי' במצב שלא ירגיש בלבו שום קירוב לאלקות, גם כן יעמוד בביטול זה.

וכ"ז הוא דוקא בעבודת ה'אתכפיה', אבל בהעבודה ד'אתהפכא', היינו שהמדות מתהפכים לקדושה ובמקום לאהוב את עניני עוה"ז הוא אוהב אלקות – הרי "בבחינת אהבה יש שינוי בין שעת התפלה לאחר התפלה" (שם), "כי מה שהוא ע"י בחי' התבוננות, כמו בחי' 'ואהבת' שהוא [נולד] ע"י התבוננות . . . לא כל העתים שוות, פעם כך ופעם כך, כמו בשעת תפלה ולאחר תפלה" (אוה"ת ע' ב'קסה). ומאחר שלא כל העתים שוות בקשר לאופן התגלות האהבה להקב"ה,

לפי המבואר לעיל, תתכן ענינו של 'ברוך שם' הוא המשכת אור הסובב במדת מלכותו ית' כדי להתגלות בעולמות, יבואר למה נאמר על זה שאין לו הפסק, כפי שימשיך לבאר.

[ויבאר שיש ב' פרטים בדבר: א) ה'אור' הנמשך מלמעלה ע"י ספירת ה'מלכות' המגלה את אור הסובב הוא אור ש"אין לו הפסק". ב) העבודה שהאדם עושה ע"מ לגרום המשכה זו, היא עבודה הנשארת אצל האדם תמיד באופן "שאינן לה הפסק".

ותחילה יבאר את הענין הראשון, שהאור הנמשך אין לו הפסק:]

היינו, להיות מ'לך', מ'לך', מ'לך' עד אין קץ כו'.

ענין ה'הפסק' שייך דוקא בדרגא כזו שיש לה את גדרי הזמן שהם עבר, הווה ועתיד, אבל אור ה'סובב' הוא למעלה מגדרי הזמן, ולגביו עבר הווה ועתיד שווים⁴⁵. ו"כמו שלמעלה בבחי' סובב הוא בבחי' א"ס ואין לו הפסק, כי אין לו תכלה ואין לו תחלה כו', כך . . . בבחי' התגלות מדת מלכותו להחיות מאין ליש . . . ג"כ הוא בבחינת נצחיות דא"ס, וכמ"ש ה' מלך ומלך ומלך' בבחי' נצחיות שלמעלה מבחי' הזמן" (תקס"ח). היינו, דכיון שמדת מלכותו ית' היא התפשטות והארת אור ה'סובב' המתגלה למטה, הרי גם בו לא שייך הפסק, בהיותו למעלה מן הזמן⁴⁶.

46. בתניא (שער היחוד והאמונה פ"ז) מבאר ששרש ענין הזמן הוא במדת ה'מלכות'. אך כבר נתבאר לעיל (הערה 19) שבמאמר דידן מדובר בפנימיות המלכות, ואילו בתניא מדובר על מדת מלכותו כפי שהיא בבחי' דבר ה", היינו חיצוניות המלכות (שרש אור ה'ממלא').

45. כידוע, שרש ענין ד'זמן' הוא באור הממלא דוקא, כי גדר ה'זמן' הוא ההתחלקות בין העבר ההווה והעתיד, דכאשר מסתיים העבר מתחיל ההווה, ולאחר כלות ההווה מתחיל העתיד. ושרש ה'התחלקות' הוא באור ה'ממלא' המאיר בהתחלקות (בכל מקום בהתאם לדרגתו), משא"כ באור הסובב אין התחלקות כלל, והוא מאיר בשוה בכל מקום ממש.

נמצא שע"י עבודת ה' אתהפכא' יש שינויים והפסק בעבודת ה' של האדם.

[והולך ומפרט יותר למה דוקא בעבודת הביטול והאתכפי' אין שינויים והפסק. וכדי להבין את הבא לקמן, יש להקדים (ראה בכ"ז בהגהת הצ"צ כאן):

כידוע, העולמות העליונים המכונים בשם 'סדר השתלשלות' נקראים בשם 'עולם התיקון' וישנו גם עולם רוחני שנקרא 'עולם התהו', הנקרא כך לפי שבעולם זה שורר 'חורבן' הנקרא 'שבירת הכלים'.

והסיבה לשבירת הכלים בעולם התהו היא לפי שיש בו 'אורות מרובים וכלים מועטים', היינו שבעולם התהו האורות והגילויים של הקב"ה הם גדולים ועצומים מאד ואין הכלים שבעולם התהו מסוגלים לקבל ולהכיל את האורות המרובים שבהם, ולכן 'נשתברו' הכלים [דוגמת אדם שרואה אור גדול מאד שאינו יכול לקבל ולהכיל, אשר לא זו בלבד שלא נתוסף בו אור ויכולת לראות אלא שזה מזיק לכח הראי' שלו].

ודוגמתו בעבודת האדם הוא (ראה תו"א ד"ה וישלח יעקב בסופו, ובביאורנו שם) ענין ה'רצוא' – היינו שהאדם מתעורר באהבה ותשוקה גדולה להתקרב לא"ס ב"ה, עד שזה יכול לגרום 'כלות הנפש' ממש, היינו שהנשמה תצא מהגוף מחמת שאין הגוף כלי לאור הנשמה.

וההיפך של עבודה זו, היא עבודת ה'שוב', היינו 'לשוב' אל העולם הזה 'לשבת יצרה' ולקיים את תכלית כוונת הבריאה לעשות לו ית' דירה בתחתונים דוקא.

והנה, דוקא בעבודת ה'שוב' יש 'ביטול' אמיתי לאלקות (ראה באריכות מצות טומאת מצורע בס' דרך מצותיך לאדמו"ר ה'צמח צדק') שהרי בעבודת

ה'רצוא' – למרות שרצון האדם הוא להתקשר לאלקות, ההדגשה היא על רצון האדם ולא על הכוונה העליונה. משא"כ בעבודת ה'שוב', האדם אינו מתחשב כלל עם רצונו, אלא מקיים את רצון הבורא.

נמצא דכללות עבודת ה'רצוא' בה יש לאדם רצון להיות נכלל באלקות, היא בדוגמת העבודה ד'אתהפכא' שהמדות עצמן מתהפכות לקדושה ויש לאדם אהבה לאלקות, ועבודת ה'שוב' היא בדוגמת העבודה ד'אתכפיא' בה עיקר ההדגשה היא על קיום רצונו ית' בפועל.

ולפ"ז יבוארו דברי רבינו:

שהשינויים הוא מבחינת "וימלך וימת" ⁴⁷ בו'.

שרש ענין ה'שינויים' (היפך הענין ד'ועד' ו'אין לו הפסק') הוא מ'שבירת הכלים' דעולם התהו (הנרמז בפסוק המדבר אודות מלכי אדום (צאצאי עשו, ששרשו מעולם התהו) "וימלך וימת"). שהרי השבירה הוא ענין של הפסק ושינוי.

ולפ"ז מובן מדוע דוקא בעבודת ה'אתכפיא' אין הפסק ושינוי, שהרי רק עבודת ה'רצוא' שייכת לעולם ה'תהו', מקור השינויים. משא"כ 'אתכפיא', עבודת ה'שוב', אינה קשורה כלל לעולם התהו (כנ"ל), ולכן אין בה הפסק ושינוי כלל.

[ע"פ כל הנ"ל יבאר את ענינו של הסוג הראשון מבין ב' התרומות המוזכרות בפסוק – 'תרומה להויה' (תרומה מלשון **רוממות**).

וכדי להבין את הדברים דלקמן יש להקדים (ראה הגהת הצ"צ כאן): כידוע, יש ב' סוגי עבודה, עבודת ה'המשכה' מלמעלה למטה, ועבודת ה'העלאה' מלמטה למעלה, היינו יש אופן שבו **ממשיכים** אלקות **מלמעלה**, ועי"ז מאירה אלקות בעולם. ויש אופן שבו **מעלים** את

כל היום, שהשינויים הוא מבחינת וימלך וימת כו'. וזהו ענין תרומה להוי"ה, שהוא בחינת הביטול מלמטה למעלה^ד.

הענינים שבעולם ומקריבים אותם לאלקות.

ואחד החילוקים ביניהם הוא (ראה לקו"ש ח"ה פרשת לך לך שיחה ב): ב'העלאה מלמטה למעלה', המטה 'מתרומם' ויוצא מדרגתו ונעשה מציאות אחרת ואילו ב'המשכה מלמעלה למטה' ההמשכה חודרת אל המטה כפי שהוא נמצא למטה בלי לצאת ממדרגתו.

וע"ד החילוק הנ"ל בין 'העלאה' ו'המשכה' – הוא גם בנוגע לגילוי אור ה'סובב' וגילוי אור ה'ממלא' למטה: כאשר אור הסובב מתגלה למטה, כיון שאין הגילוי באופן מצומצם ובהתאם לדרגת המקבלים, לכן פעולת הגילוי היא שהמקום שבו הוא מאיר 'עולה' ו'יצא' מגדרו וממציאותו ומתבטל לגמרי (בדוגמת ענין ה'העלאה'), משא"כ באור ה'ממלא', כיון שהאור מתצמצם לפי ערך כל מקום ומדרגה, הרי כאשר הוא מאיר במקום מסויים, הגילוי

חודר באותו מקום כפי שהוא מצד עצמו, בלי שאותו מקום ייצא ממדרגתו (בדוגמת ענין ה'המשכה').

וזהו שממשיך:]

וזהו ענין "תרומה להוי"ה" – שהוא בחינת הביטול מלמטה למעלה^ד.

'תרומה להוי"ה', ענינו הוא תרומה מל' 'רוממות' (כמו שנתבאר לעיל בפ"א). וענין ה'רוממות' קאי (כנ"ל בפ"ג בארוכה) על 'אור הסובב' "שעצמותו ומהותו מרומם ומנושא עד אין קץ ותכלית" (לשון המאמר לעיל). ולכן נאמר על תרומה זו 'תרומה להוי"ה' מלשון העלאה מלמטה למעלה (שאנו בני ישראל מתעלים ומביאים תרומה להוי"ה). כי כאשר ממשיכים אור הסובב ע"י ענין ה'ביטול' והאתכפיה, אזי הפעולה בעולם היא שהעולם 'מתעלה' ו'יוצא' ממדרגתו כמו ב'העלאה' מלמטה למעלה (כנ"ל).

הנהות צמח צדק

ד. והענין, שהמשכה זו להיות ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא ע"י אתעדל"ת ג"כ בבחי' זו שאין לה הפסק דחינו בבחי' קבלת עומ"ש שענין עול הוא בבחי' אתכפייא ובטול רצון שבחינה זו אין לה הפסק כי בבחי' זו יוכל להיות בשוה כל היום כולו. היינו שגם אחר התפלה אע"פ שאינו עוסק בעומק ההתבוננות מ"מ יוכל להיות בבחי' אתכפייא מצד ההסכם שנשאר אצלו בשעת התפלה. משא"כ בבחינת אהבה יש שינוי בין שעת התפלה לאחר התפלה כו', ונמצא מעלת בטול רצון ואתכפייא יש לה מעלה יתירה בבחי' זו גם כן והוא מה שאין בה שינויים: והענין הוא, כי הנה ידוע דכל השינויים הוא מבחי' שכירת הכלים וכמ"ש בזה"ק [ראה זהר חלק ג' קלה, ב] בענין וימלך וימת כו' ד' מלכין דתהו, דמאן דנפיל מדרגיה אקרי מות. וענין נפילה זו שלהם הוא שהיו בבחי' 'רצוא' לבד ולא היה בהם בבחי' ה'שוב'. ולכן אין קיום לבחי' זו. וכן כנפש האדם צ"ל בבחי' רצוא ושוב דייקא כמ"ש 'ואהבת' ואח"כ 'ודברת בם' בדברי תורה כו' כנודע. והנה מצד בבחי' שכירת הכלים הנ"ל נמשכים כל השינויים ג"כ באדם, שאע"פ שמתפלל באהבה עם כל זה אחר התפלה יוכל להיות נמשך ח"ו אחר תאוות עוה"ז. אלא השמירה לזה היא בבחי' ה'שוב' – 'ודברת בם' ובקיום המצות כו'. אך הנה ידוע דהשמירה היה בו' מדות לבד אבל בבחי' מלכות לא היה כלל שמירה ממש, וכמ"ש בספרא דצניעותא ובפ' האר"ז ו"ל שם. וזהו הענין שבחי' 'קבלת עול מלכות שמים', שהוא בבחי' בטול רצון, אין בה שינוי והוא בבחי' 'ועד' שאין לה הפסק. וע"י אתערותא דלתתא בבחי' זו מעורר ג"כ למעלה להיות בשכמל"ו דחינו שיהיה ברכה והמשכה מעצמות א"ס ב"ה להיות בבחי' שם כבוד מלכותו. וכענין המבואר למעלה בפירוש "ארוםמך אלקי המלך". וזהו ענין תרומה הא' 'להוי"ה'. הלא מורה על ההעלאה מלמטה למעלה, והיינו מפני שהמשכת הרוממות ובחי' מלכות ממהותו ועצמותו ית', עם היות שזהו המשכה וירידה מעצמותו להיות סוב"ע, אך מהות המשכה זו הרי אינה בהתלכשות בעלמין רק בבחי' 'רוממות' ו'התנשאות' עליהם שזהו כעין 'העלאה מלמטה למעלה'. לכן נק' המשכה זו בזהר בל' 'אסתלק' יקרא דקוב"ה, כמאמר חידוע [ראה זהר חלק ב קכח, ב ואילך] "כר אתכפייא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין". ואין זה ענין סילוק האור ממש ח"ו, דא"כ

ואחר־כך כתיב כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי"ה, היא בחינת ההמשכה מלמעלה למטה, תרומה לשון הפרשה כנ"ל, תרי ממאה כו'. היינו

פרק ח

'תרומת ה' – המשכת אור ה'ממלא'

ואחר־כך כתיב⁴⁸ "כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי"ה".

היא בחינת ההמשכה מלמעלה למטה.

הלשון 'תרומת ה' מורה על 'המשכה מלמעלה למטה' (התרומה הבאה מלמעלה, לא כמו 'תרומה לה' המורה שהתרומה באה מלמטה – 'העלאה מלמטה למעלה').

[נתבאר לעיל, בסוף הפרק הקודם, שענין 'המשכה מלמעלה למטה' הוא גילוי אור הממלא דייקא, המתגלה באופן מצומצם בכל מקום ובכל עולם לפי מדרגתו, ואינו גורם שהמטה 'ייצא' ממציאותו אלא מאיר ב'תוך' המטה, כפי שהוא מצד דרגתו.

וכעת יבאר שגם ענין 'תרומת ה' הוא גילוי אור ה'סובב', אלא שאעפ"כ הרי זה בדרך 'המשכה מלמעלה למטה', היינו שאין הכוונה שהעולמות 'יוצאים' ממציאותם, כי למרות שמדובר על המשכת אור ה'סובב', אעפ"כ ההמשכה נמשכת בהתאם לדרגת המקבלים, והאור מתאחד עמהם באחדות פנימית.

ביאור הענין:

עד עתה נתבאר שכדי שאור הסובב יהי 'גילוי' כמו אור הממלא, הוא ע"י מדת מלכותו ית' הנמשכת ע"י עבודת ה'אתכפא', אך מכל מקום מובן שאף שע"י מדת מלכותו ית' אור הסובב הוא בבחי' 'גילוי' כמו אור הממלא, אעפ"כ "הגילוי של בחי' הרוממות הוא בדרך רוממות, בבחי' 'אור מקיף' בלבד שהוא גילוי בדרך מקיף" (תרל"ב), ואף שהאור מתגלה אין האור מתלבש בפנימיות ונעשה שייך לעולמות עצמם.

ותכלית הכוונה היא שיהי' "יחוד סובב וממלא", היינו שאור הסובב עצמו יתלבש בפנימיות ממש בעולמות. ואיך זה יתכן, והרי אם מדובר על אור הסובב שאינו 'מתצמצם' לפי ערך העולמות, איך יכול להיות שיתלבש בעולמות בפנימיות?

והביאור הוא (ראה ד"ה ציון במשפט תשל"ו ובכ"מ. וראה אוה"ת כאן ע' ב'קנו) שכאשר ממשיכים ממקום נעלה עוד יותר מאור הסובב, היינו מעצמות א"ס ב"ה שלפניו אין שום גדרים כלל והוא נושא הפכים ממש, אזי שייך שאפי' אור הסובב יומשך בפנימיות בנבראים עצמם.

וכאשר ממשיכים את אור הסובב באופן כזה (שנעשה יחוד סובב וממלא), אזי אין העולמות 'יוצאים' ממציאותם אלא נשארים בגדרם, ואעפ"כ נמשך בהם אור הסובב ממש

הנחות צמח צדק

מאי מעליותא, אלא אדרבה ודאי היא המשכת וגילוי אור א"ס ב"ה רק שהוא בחי' גילוי אור הסובב"ע שא"א שיהיה חגילוי בפנימיות בתוך הכלי כ"א בבחינת רוממות ולכן נק' 'אסתלק' כאלו האור מתגלה רק מעט ומסתלק. על כן נאמר תרומה 'להוי"ה', שיהי' בבחינת רוממות והתנשאות והוא המשכת אור הסובב"ע ממקורו שהמשכה זו היא כמו העלאה. ועוד שהמשכה זו היא ע"י אתערל"ת שבבחי' העלאה ובטול מלמטה למעלה כנ"ל. וזהו ענין תרומה האחת שהיא מלמטה למעלה.

להיות נמשך מבחינת הוי', הוא בחינת סובב כל עלמין, מהווה תמיד, כי הוי"ד שבראש מורה על הפעולה, כמו ככה יעשה איוב כו', בבחינת הוי' שבחינת ממלא כל עלמין, יו"ד צמצום כו'. והמשכה זו על ידי נדיבים, בחינת האבות שנקראים נדיבים ורועים, כי נדבן הוא בחינת משפיע מטובו לזולתו,

(המשכה מלמעלה למטה', ולא העלאה מלמטה מלמעלה').

וזהו ענין 'תרומת' ה', כפי שממשיך:]

תרומה לשון הפרשה כנ"ל, 'תרי ממאה' 49 כו'.

נתבאר לעיל (פ"א) ש'תרומת' ה' קשורה ל'תרומה מלשון הפרשה', שמפרישים אחד מחמישים מהתבואה להיות תרומה (ולא לתרומה מל' רוממות הקשורה ל'תרומה לה'). ויובן ע"פ הנ"ל ש'תרומת' ה' קאי על 'יחוד סובב בממלא': הענין ד'תרומה' זו אינו להשאר ב'רוממות' ובהבדלה מהעולמות, אלא להיות 'מופרש' ולהתלבש בהם בפנימיותם.

היינו, להיות נמשך מבחינת הוי' - הוא בחינת 'סובב כל עלמין', מהווה תמיד - כי הוי"ד שבראש מורה על הפעולה, כמו "ככה יעשה איוב [כל הימים]" 50 כו', בבחינת הוי' שבחינת 'ממלא כל עלמין' - יו"ד צמצום כו'.

שם הוי' כולל ב' מדרגות: שם הוי' מורה על אור ה'סובב', ושם הוי' מורה גם על אור ה'ממלא'.

שם הוי' מורה על אור ה'סובב' כי הוי"ה מורכב מג' האותיות 'הוה' בתוספת יו"ד בראשו, ו'הוה' הוא מל' 'מהוה', והיו"ד בתחילת התיבה מורה על התמדת הפעולה (כדפרש"י על הפסוק

"ככה יעשה איוב כל הימים" שהיו"ד באה להורות שזה היה דבר הוה ותדיר), והיינו כי התהוות העולמות צריכה להיות בכל רגע, כידוע (ראה בכל הנ"ל שער היחוד והאמונה פ"ד). וידוע (ראה דרך מצותיך מצות אחדות ה'. ועוד), שעיקר ההתהוות היא מאור הסובב דוקא, כי דוקא אור בלתי מוגבל לגמרי יש ביכולתו להוות 'יש' מ'אין'. וממילא מובן, דשם הוי' מל' התהוות, מורה על אור הסובב.

לאידך, שם הוי' מורה על אור ה'ממלא', כי הד' אותיות יו"ד ה"א וא"ו ה"א הם צמצום והמשכה, התרחבות (התפשטות) והמשכה (ראה אגה"ת פ"ד), והיינו כענין אור הממלא הנמשך ע"י צמצום ובאופנים שונים בהתאם לכל מדריגה.

וזהו ענין 'תרומת' ה' - ששם הוי"ה דבחי' 'סובב', הוא עצמו נעשה שם הוי' שבבחי' 'ממלא', היינו שאור הסובב עצמו מתלבש בנבראים בפנימיות כמו אור הממלא 51.

[ולפ"ז יבאר הטעם שלגבי 'תרומת' ה']

נאמר 'כל נדיב לבו יביאה':]

והמשכה זו על ידי 'נדיבים' - בחינת האבות שנקראים 'נדיבים' ו'רועים'.

כי נִדְבָן הוא בחינת משפיע מטובו לזולתו. וכן

היינו, שבנוגע לתרומה הא' (תרומה לה' - תרומה מל' רוממות) שהיא המשכת אור הסובב בתור אור מקיף, לא נוגע ענין הכלים, כי האור מאיר בדרך מקיף. אך תרומה זו ענינה היא יחוד סובב בממלא, ולכן נוגע לפרט שהאור מתלבש ומתייחד עם כל כלי בפני עצמו.

49. ראה משנה דמאי פ"ה מ"ב ובפירוש הרע"ב שם.

50. איוב א, ה.

51. ב'ביאור' על המאמר בהוספות לתו"א מוסיף: "והיינו שאמר בתרומת הוי' זו 'זהב וכסף ונחשת', שהן ג' גוונין דחג"ת. שהוא בחי' התלבשות האורות בכלים דוקא".

וכן הרועה רועה צאנו במרעה טוב ומאכיל ומשקה אותם, וכמ"ש נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם כו', להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו כו', כרוה נדיבי עם, שמעשה האבות היה לחפור בארות, ויחפור אברהם כו', וכל ^א הבארות אשר חפרו בימי אברהם כו', שהבאר הוא בחינת גילוי המים מן ההעלם תוך הארץ, שכל מעשיהם היה להביא בחינת סובב כל עלמין בחינת העלם, בגילוי בחינת ממלא כל עלמין, שזה היה תכלית כל מעשיהם ועבודתם, ונקראים נדיבי לב, כי הקב"ה נקרא בשם לב על־דרך־משל, כמ"ש צור לבבי כו', כי הנה הלב מחיה את כל הגוף על־ידי דם הנפש שנסגר בתוכו, ואחר כך נפתח ויוצא לכל האברים, שתמיד סוגר ופותח פותח וסוגר כו', שהוא בחינת רצוא ושוב משפיע ומקבל. כך, הנה החיות של כל העולמות היא

'ממלא כל עלמין', שזה היה תכלית כל מעשיהם ועבודתם.

[ועתה יפרט כיצד המשיכו האבות את אור הסובב בפנימיות (יחוד סובב בממלא):]

ונקראים 'נדיבי לב'.

בפסוק הנ"ל אודות 'תרומת ה', נאמר "כל נדיב לבו יביאה". הרי שהאבות (ה'נדיבים') היו בבחי' 'נדיבי לב', היינו שהמשיכו את אור הסובב בפנימיות היה באופן דומה לפועלת הלב, כפי שביאר:

כי הקב"ה נקרא בשם 'לב' על־דרך־משל, כמ"ש ⁵⁸ "צור לבבי כו'".

כי הנה, הלב מחיה את כל הגוף על־ידי דם הנפש שנסגר בתוכו, ואחר כך נפתח ויוצא לכל האברים, שתמיד סוגר ופותח, פותח וסוגר כו', שהוא בחינת 'רצוא' ו'שוב', משפיע ומקבל.

הרועה - רועה צאנו במרעה טוב ומאכיל ומשקה אותם. וכמ"ש ⁵² "נדיבי עמים נאספו, עם אלקי אברהם כו'". "להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו כו'". ⁵³

האבות נקראים בשם 'נדיבים' (כמובן מהאמור בפסוק 'נדיבי עמים' . . אלקי אברהם" ⁵⁴). כי 'נדיב' הוא המשפיע מטובו, וכן האבות כל מעשיהם היו להמשיך אור אין סוף הסובב לידי גילוי (כפי שיתבאר יותר לקמן). וענין זה שהאבות נקראים 'נדיבים' מטעם הנ"ל, מובן גם מזה שהאבות מכונים (ראה סוכה נב, ב) 'רועים', כי אף הרועה ענינו הוא 'להשפיע' כל טוב לצאנו.

"כְּרוֹה נְדִיבֵי עַם" ⁵⁵ - שמעשה האבות היה לחפור בארות ⁵⁶, "ויחפור אברהם כו' . . וכל הבארות אשר חפרו בימי אברהם כו'". ⁵⁷ שהבאר הוא בחינת גילוי המים מן ההעלם תוך הארץ. שכל מעשיהם היה להביא בחינת 'סובב כל עלמין', בחינת העלם, בגילוי - בחינת

52. תהלים מז, י.

53. תהלים קיג, ח.

54. במאמר כאן מביא עוד פסוק המורה על הקשר בין האבות לענין 'נדיבים' - "להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו". וראה ב'ביאור' שבהוספות לתו"א ביאור הקשר של פסוק זה לאבות.

55. במדבר כא, יח.

56. באוה"ת פ' תולדות כרך ד ע' תתיד, בו שוק"ט אודות המבואר במאמר כאן.

57. בראשית כו, ט.

58. תהלים עג, כו.

בדרך רצוא ושוב כו', והמשכה זו להיות בחינת רצוא ושוב הוא על־ידי בחינת האבות, ולכן נקראים נדיבים, כי מדתו של אברהם מדת האהבה, הלך ונסוע רצוא ושוב, על־ידי־זה מעורר למעלה כמים הפנים כו' בבחינת אהבה עליונה, צ ב

ולכן, נקראים 'נדיבים', כי מדתו של אברהם מדת האהבה, "הלך ונסוע [הנגבה] 59" – 'רצוא' ו'שוב'. על־ידי־זה מעורר למעלה "כמים הפנים כו" 60 בבחינת אהבה עליונה.

"אברהם היתה הלך ונסוע הנגבה שנעשה בחי' מרכבה לבחי' נגבה [הוא מדת האהבה העליונה] 61, ועד שנעשה מרכבה היה תמיד בבחי' הלך ונסוע דהיינו בחינת רצוא ושוב" (תו"א עג, ד).

ובאתערותא דלתתא בבחי' זו של רצוא ושוב, נעשה אתערותא דלעילא שנמשך עי"ז החיות האלקי של העולמות.

וזהו הפירוש הפנימי ב'כמים הפנים לפנים, כן לב האדם אל האדם, "פירוש, כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים, כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה. ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר, הרי אהבה זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו ג"כ להיות אוהבים נאמנים זה לזה, בפרט כשרואה אהבת חבירו אליו" (תניא פרק מו).

כלומר:

כאשר האבות הראו לקב"ה את האהבה הגדולה שלהם אליו ית', בבחי' רצוא ושוב, כן היה לב הקב"ה אליהם באותו ענין כמו מראה, שהמשיך ממנו ית' חיות אלוהית להוות ולהחיות את העולמות בבחי' רצוא ושוב.

כאשר הלב משפיע את הדם לתוך האברים, הוא בבחי' משפיע, ואז הדם הוא בבחי' 'שוב' שיורד לאברים. וכאשר הוא מקבל את הדם בתוכו, הוא בבחי' מקבל, והדם הוא בבחי' 'רצוא' שחוזר למקורו. ולפ"ז יבאר הטעם שהקב"ה נקרא 'לב':

כך, הנה, החיות של כל העולמות היא בדרך 'רצוא' ו'שוב' כו'.

כי מחד גיסא החיות המתלבשת בעולמות צריכה תמיד ל'רדת' לעולמות שהוא מחי' (בחי' 'שוב'), ולאידך, מה שהיא מחי' את העולמות היא בכח מקורו (א"ס ב"ה), וממילא היא צריכה 'לעלות' למעלה תמיד בבחי' 'רצוא' ולהיות מחובר למקורו (ראה לקו"ת חקת סה, א. ובכ"מ).

והמשכה זו להיות בחינת 'רצוא' ו'שוב' הוא על־ידי בחינת האבות.

וכיון שהאבות הם הממשיכים את חיות העולמות למטה (כי הם הפועלים שאור ה'סובב' יומשך העולמות בפנימיות), נמצא שהם הממשיכים את החיות הדומה לענין ה'לב'.

[והסיבה שהאבות יכלו להמשיך ענין זה, הוא כי הם עצמם עבדו את ה' באופן של 'רצוא' ו'שוב':]

אדם העומד ופניו למזרח, רוח דרומית היא בימין, וימין היא בחי' חסד ואהבה, כדאיתא בהקדמה לתיקוני זוהר ('פתח אליהו') 'חסד דרועא ימינא'.

59. בראשית יב, ט.

60. משלי כז, יט.

61. 'נגבה' היא סטרא דימינא (זהר פ' לך פד, א) – שכן

ומדתו של יצחק ביראה, ופחד יצחק היה לי על ידי בחינת יראה כו'. ולכן אומרים אלקי אברהם אלקי יצחק כו', אלקי אצל כל אחד ואחד, לפי שמדתו של זה לא כמדתו של זה, וצריך להיות ב' הבחינות, כי שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, שגם על-ידי בחינת שמאל דוחה גורם נשיאת ראש כו'. וזהו כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי"ה, היינו המשכת התורה מלמעלה למטה שנקראת יין ושמן כו', שהיא בחינת מצה עשירה הנלווה בין ושמן, שאינה באה לידי חימוץ כלל כנ"ל, ודי למבין.

'תרומת ה' הוא (כנ"ל) העבודה דיחוד סובב וממלא, היינו שאור הסובב עצמו נמשך בפנימיות ממש כמו אור הממלא. ולכן נמשל ענין זה ל'מצה עשירה'. פירוש: 'מצה עשירה' יש בה ב' ענינים. מחד גיסא, א"א שתחמין, דבר שמורה על כך שהיא שוללת לגמרי את ענין ה'התנשאות' וה'ישות' דחמץ.

לאידך, לא כמצה רגילה – 'לחם עוני' שאין בו טעם, במצה עשירה יש טעם.

וזהו כענין יחוד סובב וממלא הנ"ל: מחד גיסא ממשיכים את האור ד'סובב כל עלמין' הנמשך דוקא ע"י ענין הביטול (כנ"ל בארוכה), ולאידך, יש כאן ענין של 'טעם' המורה על כך שאין זה 'ביטול' כלי המקבלים (כמו בהמשכת אור הסובב ע"י 'מצה' דלחם עוני – שהמטה 'מתבטל' לגמרי, ע"ד 'העלאה מלמטה למעלה', כנ"ל סוף פ"ז), ואדרבה האור נמשך בפנימיות בתוך כלי המקבל.

ומדתו של יצחק ביראה, "ופחד יצחק היה לי" ⁶² – על ידי בחינת יראה כו'.

ולכן, אומרים ⁶³: "אלקי אברהם, אלקי יצחק כו'", אלקי אצל כל אחד ואחד. לפי שמדתו של זה לא כמדתו של זה. וצריך להיות ב' הבחינות.

כי "שמאלו תחת לראשי, וימינו תחבקני" ⁶⁴ – שגם על-ידי בחינת 'שמאל דוחה' גורם נשיאת ראש כו'.

מהל' 'שמאלו תחת לראשי' מובן שאף ענין השמאל (מדת הגבורה והיראה) פועל 'נשיאת ראש', היינו גילוי אלקות נעלה מאד.

וזהו "כל נדיב לבו יביאה את תרומת הוי"ה", היינו המשכת התורה מלמעלה למטה – שנקראת 'יין' ו'שמן' כו', שהיא בחינת מצה עשירה ⁶⁵ הנלווה בין ושמן, שאינה באה לידי חימוץ כלל כנ"ל, ודי למבין.

⁶⁴ שה"ש ב, ו.

⁶⁵ ראה לקו"ש חלק ט"ז ע' 122 ואילך.

⁶² בראשית לא, מב.

⁶³ נוסח תפלת שמו"ע.

עיונים

להערה 7:

בשזה". דהיינו שפסוק זה הובא כרא' שאור הסובב מאיר בשזה בכל מקום.

להערה 16:

בתקס"ה מבואר (כפי שנתבאר במאורנו בפנים) שהפי' ב"ארוממך אלקי המלך" הוא ש'ארוממך' קאי על אור הסובב, שנעשה 'אלקי' ומתגלה ע"ד אור הממלא, ע"י ה'מלך'. וכ"ז מתאים עם הל' שבתו"א.

אך בהגהת הצ"צ כאן מבאר בענין אחר, ש'ארוממך' . . המלך' פירושו שזה שהקב"ה הוא בבחי' 'סובב כל עלמין', גם זה הוא ירידה מעצמות א"ס ב"ה, ואינו אלא בבחי' 'מלכות' בלבד. ו'אלקי', קאי על אור הממלא עצמו. וצ"ע איך להתאים כן בנוסח המאמר: שהרי בפירוש כתוב "ארוממך" – שעצמותו ומהותו מרומם ומנושא עד אין קץ ותכלית", דהיינו שארוממך כאן קאי על עצמות ומהותו (ולא לענין אור הסובב בתור 'ירידה' מא"ס). וכן ממש"נ לאח"ז "והמשכה זו שמבחינת 'סובב כל עלמין' לחיות בבחינת מלכותך מלכות כל עולמים" משמע שאינו מסביר שה'מלך' הוא פירוש על ענין אור הסובב עצמו, אלא שאור הסובב מתלבש (ע"י ישראל) במדת המלכות.

[ויש להעיר גם ש'בביאור' על המאמר יש עוד פירוש בפסוק הנ"ל דארוממך, וראה גם בתרל"ב, שכפה"נ מפרש פירוש נוסף].

וצ"ע.

להערה 26:

במאמר כאן לא נתבאר להדיא מהו ה'גילוי אור' הנצרך כדי להפוך המדות דהנה"ב, וכן לא נתבאר להדיא למה הדרך היחידה להפוך המדות הוא ע"י 'גילוי אור'.

יל"ע מהו הכוונה כאן ש"נראה בחוש" שבשמים יש גילוי בחינה יותר עליונה מבארץ. ויתכן דהכוונה היא שנראה בחוש שיש שהגלגלים שבשמים מקבלים חיות יותר נעלית שהרי הם מציאות מסוג נעלה יותר, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ג דיסוה"ת) ד"הכוכבים והגלגלים, כולם בעלי נפש ודעה והשכל הם", ולכן ע"ד כמו שרואים בחוש שהראש מקבל חיות יותר נעלית מהנפש מאשר הידים והרגלים – כי הראש הוא מציאות נעלית יותר מהידיים והרגלים, כך רואים במוחש ש'צבא השמים' מקבלים חיות יותר נעלית מהברואים שבארץ.

ואולי הכוונה שרואים בחוש שהגלגלים שבשמים מרגישים אלקות באופן יותר נעשה מהברואים שבארץ (ראה רמב"ם שם), וע"ד המבואר בהגה"ה בתניא פרק מב "גם נראה בראיית העין שהם בטלים לאורו ית' בהשתחוותם כל יום כלפי מערב בשקיעתם כמארז"ל ע"פ וצבא השמים לך משתחווים שהשכינה במערב ונמצא הילוכם כל היום כלפי מערב הוא דרך השתחוואה וביטול".

להערה 11:

בתקס"ח, ובאוה"ת (ע' ב'קנב) מפורש שהפסוק "את השמים ואת הארץ אני מלא" הובא בתור רא' לכך שאין הפי' ב'סובב' שאינו נמצא בשלימות ח"ו.

אך יש להעיר שבספה"מ תרל"ה (ח"ב ע' תג) מעתיק חלק מהמאמר כאן, ושם כ' וז"ל "וכמש"כ 'את השמים ואת הארץ אני מלא', שאני אור א"ס ב"ה עצמותו ומהותו הוא מלא בשמים ובארץ

וראה בתקס"ח, שמאריך לבאר שהכוונה היא שצריכים להמשיך אור הסובב כדי להפוך המדות, וזהו הכוונה ב"ממחרת השבת" שצריכים להמשיך גילוי אור כזה שהוא למעלה מענין המדות, דהיינו אור הסובב, ע"ש.

אך לפ"ז יוצא לכאורה, שיש עוד טעם למה צריכים להקדים עבודת האתכפיא לעבודת האתהפכא. דמלבד משנ"ת לאח"ז שא"א שיהי' יש מיש בלי אין באמצע, יש צורך לזה, כי דוקא עבודת האתכפיא ממשיך אור הסובב (כמבואר בהמשך המאמר), וכדי להפוך המדות יש צורך בגילוי אור הסובב. אך המשך הל' במאמר (ועד"ז בתקס"ח) לא משמע כן.

ועוד צ"ע בהבנת הענינים, דלמה באמת זקוקים לגילוי אור הסובב שלמעלה מענין המדות כדי להפוך המדות. הלא לכא' עצם זה שהאדם כבר פעל על עצמו ענין של אתפכיא ונעשה כלי להיות מציאות חדשה, זה עצמו מספיק שיהי' כלי שמדותיו יתהפכו.

וראה אוה"ת ויקרא ע' תנו שמשמע קצת שמפרש כאן בע"א, שכדי להפוך המדות יש צורך להמשיך המוח דכחמה שבו שורה א"ס, ע"ש. אך צ"ע בכוונתו בדיוק.

להערה 40:

במאמר כאן מבואר שהסיבה למה ע"י אתכפיא ממשיכים אור הסובב, הוא כי ע"י האתכפיא למטה נעשית כביכול 'אתכפיא' למעלה (כמבואר בארוכה בפנים הביאור).

ויש להעיר ש'בביאור' משמע קצת באופן אחר. שמאחר שדרגת הסובב כל עלמין היא דרגא של 'אין' (דהיינו שהיא למעלה מכל השגה, ואינה בהתגלות כלל) לכן ע"י שהאדם עושה את עצמו 'אין' עי"ז נמשך מלמעלה בחי' של 'אין' ע"ש.

ובאוה"ת ענינים (ע' רד) מבואר עוד ענין בזה, שדוקא בעבודת ה'אתכפיא' יש מלחמת היצר, ולכן דוקא על ידו נעשה הענין ד'בזבז האוצרות' מלמעלה (ע"ד שהמלך מבזבז אוצרותיו דוקא לשעת מלחמה) ונמשך אור הסובב. ועד"ז מבואר בד"ה כימי צאתך תשמ"ב ע"ש.

פטרונני השבוע

לזכות ידידינו הנכבד

הרה"ח ר' אברהם בן שרה אסתר שיחי

וזוגתו מרת הניה בת רבקה תחי

הולצברג

וכל יוצ"ח שיחי

לזכות

השליח הרה"ת ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת

שטערנא שרה שיחי מינץ

ולזכות הילדים מנחם מענדל, אייזיק גרשון,

צמח, משה, וחי' מושקא שיחי מינץ

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה,
ושירונו מהם הוריהם אידישע חסידישע נחת

לעילוי נשמת

הרה"ת ר' אליהו ציון בן הרה"ת ר' חנניה ומרת ברוכה

ולזכות מרת סופי בת גרז שתבלחט"א

ולזכות ר' חיים שמעון בן רחל,

ומרת חי' לאה בת ראשקא שיחי

נדבת אוריאל בן סופי וזוגתו מרת חנה טויבע

בת חי' לאה ומשפחתם שיחי

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה

נדבת

ר' יוסף הלוי וזוגתו מרת חנה מלכה שיחי

גורביץ

לזכות כל משפחתו

שיחיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל

לזכות

הילד אברהם בער שיחי סמיט

לרגל הולדתו למזל טוב

נדבת ע"י הוריו יצחק וזוגתו מרת יהודית שיחי

שיחיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל

לזכות

לזכות הרה"ת ר' לוי הלוי בן שרה וזוגתו

מרת שיינא מלכה בת רחל

ובניהם יהודית, צבי הירש הלוי,

חי' מושקא בת שיינא מלכה

לעילוי נשמת

הרה"ת הרה"ח ר' בנימין זאב בן הרה"ת

הרה"ח ר' אברהם שיבלחט"א סילווער

נתנדב ע"י ולזכות הוריו הרה"ת הרה"ח

אברהם וזוג' שיחי סילווער

שיחיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה

מנדבים חודשיים

לזכות הרה"ת ר' לוי הלוי בן שרה וזוגתו מרת שיינא מלכה בת רחל ובניהם יהודית, צבי הירש הלוי, חי' מו שקא בת שיינא מלכה ...	לזכות ר' יעקב בן חנה שיחיו גרסון וכל משפחתו ... הרה"ת ר' שלום דובער וזוגתו לזכות מרת חי' מושקא גורביץ וכל משפחתם	לזכות הרה"ת ר' שמואל דוד וזוגתו שיחיו ניומאן וכל משפחתם ... לזכות משפחת אהרן שיתברכו בכטו"ס ... לזכות משפחת באביטש שיתברכו בכטו"ס
Refuah Sheleima to Daniel Reuvein ben Dina Donated Anonymously		

לזכות הת' מנחם מענדל בן שיינא באשא
...
לע"נ הרה"ח ר' מרדכי צבי בן ר' יוסף חיים ע"ה סופרין
נפטר י"ב אלול ה'תשע"ו ת.נ.צ.ב.ה.
נדפס על ידי ולזכות משפחתו שיחיו לאורך ימים ושנים טובות
...
לזכות הרה"ח מנחם נחום וזוגתו מרת אסתר ש"י ששרנברג
...
לזכות ולרפ"ש עבור חי' אלה שתחי' בת ריסא
ולזכות עמנואל בן חי' סאשה
...
לזכות ולרפ"ש ליוסף יצחק בן איריס ודורי בן אורה
...
לזכות אשר בן דינה לזיווג משורש נשמתו
ולגאולה שלימה של עם ישראל בקרוב ממש
...
לזכות ולרפ"ש לשאול אליהו שיחיו בן חנה רבקה שתחי'
...
לזכות מרת חנה מינא בת שושנה אביבה
...
לע"נ הר"ר כתר יאיר שלום בן הר"ר חיים יצחק ע"ה
...
לזכות הרה"ת ר' נחמן דוב שיחיו בן מאלע, ומשפחתו
...
לע"נ יחזקאל בן יוסף חיים ולע"נ רבקה בת יחזקאל
...
לזכות יהודית ולזכות אחיותיה חי' מושקא, ועל"א,
ואחיה שרגא פייוויש, מנחם מענדל
נדבת הור' מרדכי אברהם ישעיהו וזוג' מרת אסתר שפרה סלזנר
...
לזכות הרב ומשפיע שמואל לו, שימשיך בעבודתו הקודש,
מאת תלמידו שאול גנוגלי
...
לזכות אייזיק גרשון, מנחם מענדל, לוי, יוסף, חי' מושקא,
שלום דובער, אברהם זאב ויהושע זעליג
ע"י ולזכות הוריהם אפרים שמואל ושיינא באשא
...
גרשון בן שיינא באשא, מנחם מענדל, לוי, יוסף, חי' מושקא,
שלום דובער, אברהם זאב, יהושע זעליג
...
לזכות ר' לוי יצחק הלוי וזוגתו מרת חנה קורניסקי
וכל יוצאי חלציהם ולזכות 'חדר מנחם' מלבורן אוסטרליה
...
לע"נ ראובן אברהם בן אלתר שלמה זלמן
...
לע"נ ר' ראובן בן ר' יוסף רובינשטיין ע"ה
נדבת חתנו ר' מיכל קארצאג

לזכות כ"ק אדמו"ר נשיא דורינו
ולזכות הרבנית הצדקנית חי' מושקא
...
לזכות הרה"ת ר' אברהם דוד ומרת רחל לאה טיברג
...
לזכות הב' התמים ישראל ראובן בן נחמה דינה ש'
להצלחה בלימוד התורה ובדרכי החסידות
...
לע"נ בתיה בת שלמה הלוי ע"ה
...
לזכות לוי וזוגתו מרת רבקה לאה ובניהם חי' מושקא, מנחם
מענדל, ובתיה מינא געלב
...
לזכות התמים אליה סילפין
...
לזכות הרה"ת ר' אברהם אברמסון וכל משפחתו
...
לזכות הרה"ת ר' נחמן דוב שיחיו בן מאלע, ומשפחתו
...
לזכות הרה"ת ר' ישראל מאיר אברמסון וכל משפחתו
...
לע"נ הרה"ת אברהם ישעי' בהרה"ת עובדי' ע"ה שטראקס
...
לזכות בת שבע שתחי' בת הרה"ת יוחנן מרזוב וכל משפחתו
...
לזכות דינה בת שבע בת מאירה אסתר
...
לזכות הרה"ת ר' יהושע בירקאוויץ וכל משפחתו
...
לע"נ רבקה אלטא בת חנה לאה ע"ה
...
לע"נ הילדה היקרה עדאל שיינא ע"ה
בת הרה"ת מרדכי אליה ילחט"א האנאווער
...
לזכות הרה"ת ר' חיים משה וזוגתו מנוחה רחל
ובניהם מנחם מענדל ופעסיא
...
לע"נ הרה"ח הרה"ת ר' שמואל אייזיק הלוי ע"ה פאפאק
...
לזכות פערל רייזל בת אהובה ברכה
נדפס על ידי ולזכות משפחתו
...
לזכות התמים מיכאל מרדכי נועם זהבי
...
לזכות הרה"ת ר' אביגדור סימאנדס וכל משפחתו
...
לזכות אסתר בת רחל

שיעורים חדשים
בכל שבוע

מבחר של
עשרות מגידי שיעור

מסודר
להפליא

טעמו וראו כי טוב ה'! נשמתך משתוקק לשיעורים בחסידות

הכל רק בלחיצת כפתור!

www.otzerhachassidus.com

יש גם אפשרות 'להוריד' כל השיעורים ל-mp3 player וכדומה

שיעורים החסידות לכל אחד בכל מקום

אפשרות
להכניס השיעורים
ל-MP3/USB הפרטי שלך

לפרטים
או להשיג השיעורים, צלצלו:

347.762.6054

uphill marketing 718.722.7333

ותראה הארץ יפה את ה'

מכון
לעבדך באמת

טעל: 718.650.6295

אימיל: admin@otzerhachassidus.com

אתר: www.otzerhachassidus.com

ניתן להשיג הקונטרסים בחינם מידי שבוע בשבוע
במוקדים בכל שכונות החרדיות ברחבי ניו יארק
לפרטים נא להתקשר בטלפון 718-650-6295
או באימייל info@otzerhachassidus.com

כמו"כ אפשר לקבלו באימייל
או להורידם מאתר אוצר החסידות
www.otzerhachassidus.com

נדפס באדיבות

538 Johnson Avenue | Brooklyn, NY 11237
t 718.628.6700 f 718.628.6900 e jobs@tphny.com w tphny.com